

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

Изази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предлате се шаљу високопречасној конвисторији Митрополије цетињске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro) Писма пак треба да буду франкирана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предлаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

І Д И О.

ЗА БОГОСЛОВЉЕ И ДУХОВНУ ПОУКУ.

NACIONALNA

ВЕСНИЦА ЦРКВЕ И ШКОЛЕ

CRNE GORE—DURĐE

CRNOJEVIĆ

Будућь очи мои ту, и
сердце мое во вся дни.“

(III. царст. 9. 3.)

На молитву цара Соломона, да му Бог благослови храм, кога је он Творцу своме подигао био, Соломон чуо је ове ријечи Божије: „Очи моје и срце моје бити ће на овоме храму дан и ноћ.“ (III. царст 9. 3)

Истина, Бог је свуда и на свакоме мјесту, и цијела васелена Његове је божествене славе и милости преиспуњена, као што то тврди и једна црквена пјесма, која вели: „Исполнъ небо и земля славы твоя.“ Али

1) Његово Високопреосвештенство Г. Митрополит Митрофан Вац, ову је бесједу говорио при освећењу саборне цркве љуботињске, посвећене св. великом. Димитрију, 3 октобра 1893 год.

коликогод је Бог свуда и на свако мјесто, Он је опет свагда у храму Божијему, као што Апостол Павле св. храм и називље домом Божијим. (I. Тим. 3, 15; Евр. 10, 21.)

Св. храм — дом Божији — освећава се молитвама Божијима, и те св. молитве сведу на њега благодат Божију. Та благодат свагда вјечно на њега остане, и по томе, све што се под кровом те небесне благодати у храму налази, то је свето и принадежи, као освећено и на мјештај светога дома великога небеснога и вјечно живећега цара.

По томе дакле св. храм Божи има силу и моћ Божанствене благодати, а такву силу и моћ даје му присуство Божије, почем су на њему свагда и вјечно очи Божије, и срце Његово у њему је непрекидно дан и ноћ. Та сила Божија помаже свима онима, који се у храму Божије-му свесрдно Богу моле.

У прастара времена пророк Мојсије пред храмом Божијим — пред кивотом завјета молио се Богу, и у својој свесрдној молитви призивао је небеснога Творца, да му помогне побједити непријатеља. Ево тијех ријечи Мојсијевих: „Востани Господи, и да расипљутся врази твои, и да бѣжатъ вси ненавидящии тебе“, (Числ. 10, 34.) које ријечи значе: „Востани Господе, нека се разасипљутся твоји, и сви они, који тебе ненавиде; или као да би другима ријечима рекао: Господе, да расћерамо, да побједимо непријатеље и злотворе наше, који су истодобно и твоји непријатељи. Између многих мјеста у св. писму, ја ћу напоменути само њека, како је Бог помагао Израиљцима, кад су му се свесрдно молили, и то: превео их је као по суху преко црвенога мора један пут, (Исход. 14, 15—31.); преко ријеке Јордана, други пут (Исус Навин 3, 17.; 4, 16—18.) Побједили су Амаликовце; (Исход, 17, 8—13.) Мадиямце (Судей 7, 16—22.) и многе друге непријатељске им царева и противничке им народе (Псал. 134, 10—12.) Такве побједо свагда су

остајале на њиховој страни, само кад су они, вјерни и одани били Богу.

Таква сила и моћ вјере и нама је свагда помагала — драги и љубезни Христијани! О томе најбоље ћемо се увјерити, кад пажњу нашу обратимо на историчну прошлост нашега српскога народа. У тој прошлости увиђамо некадашњу сјајност царства српскога; али мало после на жалост увиђамо, ђе је та слава, једном кобном битком на Косову понижена и помрачена, и тијем несрећнијем случајем српска земља под туђијем јармом подпала.

Тај врло жалосни примјер неже нам послужити, да се увјеримо како на овоме свијету ништа није стално ни постојано — да је све привремено и прилично друго него права машта и обмана. Такву слику непреставља нам само једина наша прошлост, него такву исто видимо, и код других већих или мањих народа на свијету. Е, кад је то баш тако. онда шта из тога извести можемо? — Можемо то, да сами себе зачитамо: има ли ишта на свијету, што би се могло назвати сталним и вјечним. и што не би подлежало промјени, паду и пропасти?.. Има — благочестиви Христијани: — Бог је вјечан и неизмјеним. Његова слава и моћ пређе је свију вјекова, њој нема почетка, као што јој не може бити ни свршетка, које тврди св. писмо овијема ријечима: „Въ начальъ ты Господи землю осно-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRNEGORE
DURDE
CRNOJEVIC

вангелију рекао: „Идѣже бо еста два, или трие собрани во имя мое, ту есмь посередъ их.“ (Мат. 18, 20.) Овакви примјери показују, да су Господари наши сву народњу срећу од Бога очекивали, и то је било посљедицом, те је народ свагда био одан Богу и својима добријема Владарима, па му је за то и Бог помага. Света црква била му је вјечити савезник, а вјера служила му је, као веза између њега и Бога, и то му је улијавало наду, да му је спасење само у вјери, по ономе што св. писмо вели: „вѣра твоя спасетъ ти“ (Дук. 17, 19.) и на другоме мјесту: „без вѣры невозможно ти е угодити Богу.“ (Евр. 11, 6.) Из овога сљедствено може се извести то, да, ко стоји у послушности Богу, Бог; а с ким је шта нашкодити не може.

Благочестиви християни! Кад би ми запитали себе имамо ли ми данас онаких врлина побожности према Богу и љубави к његовој св. цркви, као што су их имали наши предци? На ово питање тешко је одговорити, да одговор буде сходан правоме стању, које код нас у истини постоји. Но ја сам тако срећан, што данас пред овијем св. олтаром, пред овијем данас освећенијем престолом Божијем, пред св. сликом св. великомученика Димитрија, коме је овај св. храм и посвећен, могу рећи, да и ми имамо хришћанских врлина према Богу, љубави према св. Његовој цркви и оданости према витешкој нашој домовини.

За доказ, да је у ствари истина ово што рекох, служи ми као примјер овај св. храм Божији, кога сте ви, — благочестиви християни — у славу Божију и у славу св. великомученика Димитрија подигли и овако богато украсили. А за доказ ваше љубави к милој нашој домовини, служи ми ваше свагдашње, а особито најпотоњег рата различно јунаштво, које сте храбро и витешки показали, као вјерни јунаци своје витешкоме Вођи и Господару. За такво ваше јунаштво **Његово Височанство** наш премилостиви Господар, достојно вас је благоизволио наградити војничкијема отличјама. А **Његово Височанство** Господара према вама и јуначкоме племену види се и у томе, што са **Његовом Свјетлошћу Књазом Мирком**, најмилостивије благоволио удостојити вас и племе ваше своје високе посјете при данашњој вашој светковини, којом приликом Господар богатим пожртвовањем смиловао се богат дар приложити данас овом освећеноме вашем храму. (Господар је приложио овоме храму за здравље П. Св. Књаза **Мирка** 2000 фиорина у готовоме новцу.)

Зато благочестиви Християни — свагда сљедујте таквима хришћанским врлинама и добродјетељима, и тако непрестано останите увијек вјерни и одани Богу и драгој нам домовини. Избјегавајте у вашем животу учинити ишта, што би било про-

тивно законима Божијима и Владоочевима. У дане неђељне и празничне долазите у цркву на Богослужење, да се ту при св. служби помолите Богу за себе и за своје домаће. Нигда немојте се чинити глухи, кад неђељом и празником звона звоне на цркви; то су гласови црквени, то је труба Божија. —

Одазовите се томе светоме позиву наше св. матере цркве. Војник не смије бити оглушен, кад га војничка труба позивље, да у фронт стане. — Ви сте осим војника народнијех још и војници Христови: зато дужни сте ставити се у ред и дужност, коју вам закон Христов прописује. У дане дакле празничне, немојте се занимати кућама и кућама каковима радовима, без рада проводити времена, беспустицама и безкористнијем разговорима: него испуњавајте у те дане дужност коју вам заповједи Божије и црквене налажу. Има људи, који тобож мисле, да светкују дан празнични тијем, што у тај дан престају радити обичне своје радове. Такви или иду рано у јутро у лов, или полазе, да посјете своје пријатеље. — Неки пак такође пођу, да разгледају своје њиве и усјеве, или излазе у планину, да обиђу своју стоку. Све то противно је Божијој IV заповједи; зато клоните се тога, пређе него саслушате св. литургију; а после ове све вам је то слободно чинити. — У тима данима, а и иначе свагда, чувајте се гријеха, и међусобне свађе. Ако се који међу

вама налази, да се није овако у дане празничне владао: тога савјетујем, да се исправи и покаје, и таквијем начином Бог ће му опростити; јер је Христос у св. Еванђељу рекао, да је дошао да спасе грешнике а не праведнике. — (Мат. 9. 13.) А на другојем мјесту вели: да је велика радост на небу, када се грешник покаје и поправи (Лук. 15, 7—10.)

Кад би се који нашао, да и даље остане — Боже сачувај — при таквима или сличнима пороцима, тај би имао самога себе упитати: је ли његов поступак паметан и умјестан; може ли то бити Богу угодно, и ако не може бојити се, да ће га Бог за то као упорнога и непослушнога казнити? (Мат. 11, 20—21. Луки 17, 1, 2.)

Зато благочестиви Христијани, молимо се дом Божи, посјеђавајте га са побожношћу и љубављу, имајући вазда у памети оно обећање Божије, да на св. храм непрестано гледају очи Божије, и да тамо вјечно пребива Бог, који прима молитве онијех, који му се свесрдно моле. (3. Цар. 9, 3.)

У храму Божијему при богослужењу, и иначе сваком даном приликом, молимо се Богу за здравље, срећу и дуг живот **Њиховијех Височанстава** нашега премилостивога Господара и Књаза Николе и узвишене Владарке наше Књагиње Милене; за здравље Престолонаследника нашега, Његове Свјетлости Књаза **Данила**; Њихових Свјетлости

Ћњажева **Мирка** и **Петра** и свега **Владачкога Дома**. Молимо се Богу, да међу нама усели његов божанствени страх и љубав ка испуњавању Његових св. запо- виједи; да међу нама утврди љубав, мир и слогу, како би

нас преблагИ Бог свагда руко- водио на увеличање и процвје- тање св. православне вјере наше.

И тако Бог мира и љубави нека буде са свима вама. (Рим. 15, 33.)

Амин.

ЦРКВЕНО-ИСТОРИЈСКА ПРИЧАЊА О ВАСИОНСКИМ САБОРИМА.

(Руски написао Т. Четиркин, превео Л. Б.)

Црква Христова, распро- страњена по цијелој васиони, има за невидљиву главу самог основатеља свог, Исуса Христа, који је обећао, да ће бити с њо- ме у све дане до свршетка сви- јета (Мат. 28, 29.). Васионску цркву састављају помјесне цркве, које се налазе по свијету, а на- вима свијета, и који су тјачу на ју прејамници Апостола Христо- вијех — јерископи. Али коме припада врховна власт у васи- онској цркви? Невидљиво при- пада она основатељу њеном, Господу нашем Исусу Христу, а видљиво самој васионској цркви у лицу њезинијех представника из васцијелога хришћанскога сви- јета. По запомиједи господњој, за основ власти црквене поло- жено је саборно начело. Сами св. Апостоли ради рјешавања вјер- ских питања, тичућих се ције- ле цркве, сакупљаху се сви скупа на саборе. Тако први апостолски сабор бјеше наскоро послИје ваз- несенја Исус-Христовога на не- бо, заради избора на мјесто Јуде дванајестог Апостола — Матеја (Дјела ап. гл. 1.); други апостол-

ски сабор бјеше сазван ради избо- ра седморице ђакона, уопште ради служења при вечерама љу- бави (Дјела, гл. 6.); а трећи и посљедњи апостолски сабор састао се, да изобличи Керинта, који је докљивао, да је за хришћане из- везабожца обавезан и закон Мојсијев (Дјела, 25, 22.—29) Дјела, која се тичу цијеле цркве, рјешавају се на васионским саборима. Тако се називају ванредни састанци па- стира Христова цркве са свијех страна свијета ради утврђења правога учења вјере и поретка међу Хришћанима. Одредбе васионских сабора, као израз вјеро- вања цијеле цркве, одушевљава- не Духом светијем, имају свеоп- шту обвезност не само за своје вријеме него и за све вијекове. Потом су доцнији сабори задр- жали непромјењене каноне или правила првашњих сабора. На таков начин су васионски сабо- ри били у пуном смислу врховним законодавним зборовима хриш- ћанске цркве. Такових сабора признај православна васионска црква само седам, наиме само

оне, који су били од IV. до IX. вијека, кад се је и западна римска црква налазила с њом у неразрушивом јединству.

Питања вјере и црквоног поретка, која се тицала само некојих помјесних црква, обично су се рјешавала на областнима или помјеснима саборима. Тако су се називали састанци настира цркве ма које, једне или више области. Помјестни сабори, по древном црквеном правилу, морали су се у свакој области састајати дваред, а последије једаред у години. Предметом дјелања овијех сабора бијаше обично уређење текућих дијела дотичне области, рјешавање породивших се религиозних препирака и сумњивих случајева у црквеној пракци, избор и постављање јепископа, претрес тужба протознних и њихових узајамних распра.

Неки помјестни сабори бавили су се рјешавањем и таквих питања вјере и црквеног поретка, која су се тицала цијеле цркве и рјешавана су тако темељито и правилно, да је рјешавање њихово било прихваћано од цијеле цркве, потврђивало васионским саборима и тако имало једнако значење као и одредбе васионских сабора. Таквих помјестних сабора признаје црква девет; ово су: Анкирски (314. г.), Неокесаријски (315. г.), Картагенски (419. г.), Гангрски (340. г.), Антиохијски (341. г.), Сардикијски (347. г.), Лиодизијски (364. г.) и два цариградска (394. и 861. г.).

Први васионски Сабор.

У IV. вијеку по р. Хр. за вријеме царевања рим. императора Константина великог, хришћанска црква, прије тога немилице гоњена и од стране државе и од стране незнабошког друштва, смирила се на пошљетку од спољашњих непријатеља својих. Но она бјеше врло узнемирена непријатељем унутрашњим — противхришћанским учењем Александријског свештеника Арија.

Александрија, столица Египта, бијаше стожером не само незнабошке но и хришћанске образованости. Овђе се особито развила незнабошка филозофија, чији се пољедоватељи називали „*огласител*“, а овђе бијаше и чувена хришћанска „*огласител*“, основана још Апостолом Павлом, који је хришћанском проповјешћу просвијетлио незнабошку Александрију и Египат.

Арије бјеше човјек учен, водио је строг живот, но у дјелима вјере руководио се више слободним разумом, него ли чувством. Он је рачунао, да ће постати јепископом Александријским. Но ипак је по смрти јепископа Александријског Ахила, Кипар и народ изабрао не њега, но Александра. Побуђен честољубљем и завишћу према Александру, ријеша се Арије да оцрни свога јепископа. Кад је једном Александар бесједио с клиром о једносусности сина Божијег с Богом Оцем, Арије га стаде обличавати због јереси; но опровр-

гавајући тобожњу јерес, сам се показа проповједником праве јереси, обарајући хришћанску вјеру из самог јој основа. Арије поче овако учити: „Било је вријеме, кад није било сина Божијег. Син је Божији створен из начела, а никако није рођен из бића очињег; при том је рођен у времену, а не од вјечности, не као прави Бог од правог Бога, него је створен као оруђе за стварање других створова; Он је по природи нижи од Оца; назива се сином Божијим не по природи, но по усиновљењу као послушан вољи очевој.“ То богохулно учење упренастило је јепископа Александра; он настојаше да Арију докаже лажност његових појмова и често га призиваше к себи; заједно је с другим духовним лицима реубио и опровргавао његова мишљења, а у том послу поступао је благо, јер бјеше човјек добар и мирољубив. А Арије је свуда Александра називао јеретиком и неуморно је распростирао своју лажну науку. Био је меден у говору, тако, да је наскоро доста њих хвалило његова мишљења.

Кад је Александар увидио, да се зло све више шири, то сазва сабор, који једнодушно осуди лажну науку и одлучи Арија. Но Арије се не умири ни пред ријешењем сабора, но силно се жалећи на тобожње незаконито осуђење, подиже читаву буну у Александрији; он је писао многим јепископима писма, у којима представљаше себе невиним осуђеним, и тако себи сте-

че силних покровитеља. Јепископ Александар је такођер са своје стране писао јепископима, побрјао лажну науку ријечима св. Писма и у окружницама молио све источне јепископе да му помогну да оборе опасну јерес. Више од стотине јепископа сакупи се у Александрију и лажна наука буде по други пут саборно осуђена. Арије усљед тога остави Александрију и поче ширити своју јерес у Палестини, Египту и Ливији. Ту је једне обмануо нејасним изложењем своје науке; друге је задобио силом краснорјечивости своје; за народ је састављао пјесме, у којима је представљао своја мишљења и за то година узбунио је цео исток. У цркви пијеркама нису учествовала само духовна лица, но и његова деца. Јересе подијелио у партије; у јереси бјеше такођер на страни Аријевој. У пустињама Тиваидским, у тихим обитељима *отшельничким* (усамљеничким) и на трговима великих градова с највећом ватром расправљало се о Божанствености и вјечности Исуса Христа; изродише се неумирљиве свађе.

Незнабошци ликовашу видећи неслогу Хришћана и јавно их исмјеваху. Један од самих најупливијих јепископа Истока, Јевсевије Никомидијски, бранио је Арија; он сазва омањи сабор у Витинију и прими Арија наново у општење с црквом, не обзирући се на рјешење Александријског сабора. Зло је све већма расло и јерес се све више и више ширила.

Распра, коју је Арије проузрочио, побудила је грозничаво, немирно љубопитство свију источнијех Хришћана. У самој ствари Аријева јерес тицала се хришћанства баш у самој главној тачци његовој. У хришћанству, које је тада произвело преврат у цијелом свијету, налазаху се двије главне црте, које су све поражавале: прије свега догмат јединства Божијег, затим крст Исус-Христов. У вјери Христовој, појам о једном Богу и слика распетога, замјењиваху све неопредјелене представе о Божанству. У хришћанском је богослужењу поклонење једном Богу и распетом Исусу сједињено. Те околности, које су састављале живописну слику хришћанства, Арије учинио је јавнога расправљања.

Двојака природа Исуса Христа разријешила је људима задаћу, да сви могу представити Бога у једно вријеме бићем разумним и чулним. По двојакој природи Исус-Христовој, један те исти Бог, који је загријао срце благочастиве жене, могао је бити занимљивим предметом ученог расправљања. Исус Христос — ријеч Божја — неуклоно је господарио над мишљу човјековом; Исус Христос, који је умро на крсту, бијаше другом његова срца. Па у том величанственом сједињењу састојала се је тајна дјеловања и брзога распрострањења хришћанства. Заиста, то бијаше тајна, но тајна, која је намакла утјеху човјечијој природи. Православни Хришћа-

ни, од једнога краја свијета до другога, смирено су примали ту тајну, готово и немислећи пронићи у њену дубљину. Заман се аријанство усиљавало, да ту тајну разјасни; оно је само ослабило њезину силу. Да је лажна наука Аријева узела мах, Исус Христос би се показао полубогот, сличном каквом Прометеју или Озирису. И тако би човјечанство наново огрезло у пропаст сујевјерја, гдје је оно и без тога тако дуго било.

Наскоро послје побједи над Ликинијем, император Константин дође у Никомидију с намјером да пропутује источне области империје. С тугом и удивљењем чуо је он о црквеној расправи о којој се на западу ништа није знало. С почетка се он мијешати у тај посао не хтео, али се ријешити да пише јепископу Александру и Арију опомињуће писмо, у ком их умољава, да на миран начин сврше распру, и „да му се тако поврате весели дани и мирне ноћи.“ Писмо царско донио је у Александрију Осија јепископ Кордовски (у Шпанији), један од најгласовитијих пастира цијелог запада; но оно не поможе ништа. Осија, чувши Арија на новом сабору у Александрији, заједно с осталим јепископима осуди његову лажну науку; но Арије не попусти као ни прије. Једно је само могло повратити мир усколебаној цркви: цијела црква, преко својијех представника, требала је изложити вјеру, коју јој предаде Христос и Апо-

столи, и рјешити, да ли је сагласна с њом или не нова наука, која постаје предметом таквих жестоких препирака. Закључено бјеше, да се прихвати то посљедње средство, те цар посла свијема јепископима хришћанскога свијета грамате, којима их сазива на васионски сабор у град Никеју, столицу Витинске области.

План, да се сабере сва хришћанска црква у лицу својијех представника у једно мјесто, бјеше заиста величанствен, и Константину се он није чинио врло чудноватим ни немогућим. Указ с потписом његовим или усмена ријеч брзо су обишли крајеве империје. С обале атлантскога океана путник се је за два мјесеца дохватио дараданског залива, који дијели Европу од Азије, прешао је на том путу ледене Алпе, шумовите обале Рајне и Дунава, дивље кршчеве Тирола и Албаније; узак друм бјеше калдрмисан јаким плочама; на свакој постоји налазио је коња, послугу и мјесто за починак с императорским грбовима. Сада пак, за сазив свију представника црквених, имао се Константин само обратити вишим јерарсима и његов позив могао је бити брзо предан другима, који су зависили од њих. Цар написа јерарсима посланицу не у облику указа, него у молбеном и понизном тону. Он је позивао цркву, да се сакупи, па да се прекрати распра, која је једнако важна и за вјеру и за државу.

Сад је отпочело у велико спремање у читавој империји с једног краја до другог. Нада да се помогне добром дјелу, љубав према свијету, важност и новост догађаја па и само љубопитство, вели историк Јевсевије, виђети савременог јунака Константина, све је то породило много буке у резиденцијама јепископа. Император је обећао, да ће примити на себе све путне трошкове позваних јепископа. На расположење им је ставио и кола и мазге како зарад њих самих, тако и зарад свите им. Сва се црквена јерархија подигла на ноге: за јепископима по реду јерархијом долазили су хорјепископи (селски јепископи) најближих граду села и прости свештеници; за свештеницима — ђаци; нижи чланови: аколуту, чиносноци састављаху читаву сеобу народа; сву ту масу народа подиже на ноге позив Константинов. Сами световњаци и незнабожци учествоваху у општем покрету. Сви бијаху поражени новошћу великог догађаја, који се спремао.

Сабор се држао у Никеји, врло старом граду, који се називао матером градова витинских. Мања бројем становништва, но више славна него Никомидија, столица Витиније. Никеја лежала је близу једног већег залива, створена водама Пропонтиде на копну Азије. Избор бјеше сретан. Никеја лежала на граници двају земаља Азије и Јевропе.

Јепископи се сакупише у том градићу около половине мјесеца јуна 325. г. за Конзулства Паулина и Јулијана, 19. године царевања императора Константина. Број самијех јепископа, сјем њиховијех помоћника, служитеља и другијех ученијех људи, досизаше до 318.

Први састанак тијех благочастивијех мужева прође у дирљивим призорима. Сједињени једном вјером и општим искушењима, знали су један за другога само по чувењу о заслугама и страдањима појединаца. Састанак и међусобно познање једног с другим, загрљај и тумачење биједâ, које су не давно трпјели и изненадни садањи мир, бјеше неописана радост за њих. Свако могао виђети лице другог, а славнијих служитеља Христовијех. Прво су мјесто заузимала лица, која остадоше у животу послије гонења и која су на тијелу свом носила знаке славнога исповиједања вјере. Кад је долазио Пафнутије, јепископ Тиватски, повлачећи за собом ногу, чији су живци били пресјечени од посла у каменоломима, кад је ходао по збору са избоденим по заповјести Максимиана деснијем оком; кад је Павле, јепископ Неокесаријски на Еврату пружао ради благосиљања руку огњем осакаћену, сви су их сажалењавали и отимали се који ће прије да цјелује те свете ране. Велику позорност обратише на себе и пустињаци, јер је њихова необична строгост састављала занимљив предмет домаћих разго-

вора у хришћанским породицама. Ту ти је св. Јаков Низибиски, у одјелу из козијих и камилијех длака, у ком је наличио св. Јовану Крститељу. Он је доста година живио у пустим границама Месопотамије и Перзије, хранећи се сировим плодовима и дивљим воћем. Ту ти је Потамон, јепископ Ираклије на Нилу, који је умιο описати унутрашње стање и живот манастира Писпирскога, и нацртати лик св. Антонија египетског; ту ти је и св. Спиридон Тримифунтски с острва Кипра, чија дјетиња доброта и проста нарав пређе тада у пословицу и који је пасео овце пред собом тада, кад је постао јепископом, па кад му једном тати испричаше у тор, а он им рече: „а што се ви не потрудите замолити мене већ се рађе ријешите на крађу?“ Упоређо ту с њима је и св. Инокон, јепископ Мирликијски, на гласу са високих добродјетели, са милосрђа свога према страдалницима и са чудотворне моћи. Затим слиједе учењаци, списатељи, чија имена постадоше чувена са њихових проповједи и дијела: Теодор Тарски, ученик атинске школе; Леонтије Кесаријски, учитељ Григорија Назијанзина, па Евстатије Антиохијски, Макарије Палестински, Маркел Анкирски, а између других и уважено лице тадањег времена, честити Александар јепископ Александријски, који се ослањао на свога млађаног ђакона св. Атанасија, којег су већ сви признавали за врло даровитог и енергичног. Међу тим ис-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURDE
CRNOJEVIC

точним мужевима запад су представљали; Педрат Ираклијски, Протогеа Сардски, Александар Солунски, Евстог Милански, Капитол Сицилски, Никије јепископ Диње у Провансу, Цецилије Картагенски, друг царев Осија Кордовски, предсједник сабора, а најпослије два свештеничка посланика Витон и Вићентије, који заступаху римског јепископа св. Силвестра, коме старост не допусти да буде ту. Два варвара¹⁾ т. ј. који нијесу из предјела римске империје, но из страних држава: један Перзијанац — Јован, други — гот Теофил, допунили су скупуштину представника цијеле цркве Христове. Ту бјеше чути разних нарјечја и језика, те је тим више социјалног вјека ганути правствено њење свију сакупљених.

Отворење сједница закаснило је за неколико дана зато, што су чекали на Константина, који бјеше остао у Никомдији ради светковања успомене на дан побједе, коју је пред двије године одржао над Ликинијем. Међутим су већ отпочела савјетовања међу странкама и почеше држати састанке. У расправама имађаху удијела — дакако без свакога званичнога значаја — и угледни свјетовњаци, филозофи па и незнабошци.

Присталице Аријеје, окретни и вјешти у говору, нијесу једаред сами обманули попустљивост своје сабраће и примом-

1) Варварима т. ј. брадатима, називаху Римљани и Грци све иновемце, који нијесу улазили у састав римске империје.

рали их да допусте неке двосмислене изразе, које је свако могао тумачити како је хтјео. Безазлена простота неколиких јепископа чинила је ту опасност особито страшном. Зато је присуство Атанасијево и допринијело неоцијењену корист. Већ у самом нижем степену Ђаконском, у ком се је тада налазио он, по једногласном признању историчара, почео је он од првога дана знатно утицати на цио сабор. Основ таквом упливу налазаше се у особинама његова духа. У њему је правилност осјећаја саједињена била с финоћом разума. У самом замршеном расјављању ништа се није могло отворити испред Атанасија и ништа га није збуњивало. Он је разборио сву замршеност мисли противника, проницао свако лукавства њезина, а при том никад није из вида губио главног предмета и цијељи распре.

Император стиже 5 јула и свечано засједање одређено бјеше за слиједећи дан. Сјутрашњи дан из јутра саста се сабор у дворцу, гдје је била спремљена велика дворана зарад засједања. Сједала су била поређана уза зид према броју јепископа. Сваки поједини од њих је улазио и заузимао своје мјесто, а сви у тишини очекиваху долазак императоров. Осим јепископа присуствовало је на сабору још до 2000 духовних и свјетовних лица. Врата се отворише и чиновни императорске страже мирно уђоше један за другим. У служби

императоровој бијаху тога дана сами хришћани. На пошљетку јавише да долази император; сви поустајаше са својих мјеста. Император се појави. Бијаше обучен у пурпурну одјећу, која је трептила од злата и брилијаната: „он ступаше, вели историк Јевсевије, обореним очима, понешто румен у лицу, благородним мало несигурним кораком, у челу се огледало царско достојанство, попраћено хришћанском смиренošћу. Какву је надприродну величанственост одавао цијелој његовој особи — достојанствени стас тијела, висина, и сијевање драгог камења на круни његовој. Он уђе као небесни анђео Божији.“

Проставши сву салу, устава на вишеног мјеста пред царским сједалом, нарочито за приправљеним. Одавде се обратио скупштини с лаким поклоном, као да би од ње молио да му дозволи сјести. Сви јепископи одвратише му такођер поклоном и сједоше одмах чим је он сјео.

Тада јепископ (као што тврде: Јевсевије) сједећи с десне стране императору, подигавши се с мјеста, у кратко поздрави императора, и принесе за њ' хвалу Свемогућем Богу. По свршеном говору император се подиже, а у сали тада владаше највећа тишина. Мирно баци свој поглед на цијелу скупштину, а сви упријеше очи у њ'; затим тихим и благим гласом прозбори на латинском језику следећи говор, који је тумач скупштини превео на грчки:

„Цијељ моје намјере, другови, бијаше да се насладим гледањем вашег збора. Пошто сам постигао то, захваљујем се Цару свијех створова зато, што ми је осим другијех блага даровао да видим и то највеће од свију блага — мислим то благо, што вас све видим у општем збору и што сви имате један општи начин мисли. Те тако, нека нам не помућује наше среће никакви завидљиви непријатељ, и пошље тога, пошто је силом Бога Спаситеља богоборство тирана оборено, нека не пориче божанственог закона лукави демон: јер је унутрашњи раздор цркве за мене трагичнији и тежи од сваке војне битке; то мене више пекло него све спољашње ствари. Јер кад сам ја вољом и помоћу Божијом одржао побједу над нечистином, то сам сматрао за прву своју дужност да благодарим Богу и да се узрадујем с онима, које је Он кроз мене ослободио. А по том, против сваког очекивања, сазнавши за вашу неслогу, свратих и на њу своју позорност, па желећи помоћу својом излијечити зло, без икаквог оклијевања све вас сакуних. Радујем се, да вас видим све сакупљене, но мислим, да ће се моје жеље тек тада испунити, кад увидим да сте сви оживљени једним духом и да храните једну општу мирољубиву слогу, коју сте ви као слуге Божје дужни и другима проповиједати. Па не дангубите, о друзи, служитељи Божји и благе слуге општег нашег Господа Спаситеља, — не

оклијевајте, него размотрите узроке вашег раздора у самој њиховој битности; разријешите сва спорна питања мирнијем закључцима. Тиме ћете угодити Богу, а мени, вашему саслужитељу, учинићете највећу радост.“

Послије тога поче се расправа поводом лажне науке Аријева. Арије је упорно бранио своје мишљење; страну му јавно држаху 17 јепископа, но православно га снажно побиваху. Општу позорност сврнуо је на себе особито млади ђакон Атанасије, који је дошао с александријским јепископом Александром. Нико га не могаше надмашити силом краснорјечивости; вјештином својих одговора од једном је побдио наврло аријанаца. Расправа жестоко и упорно; император Константин употребио сав свој уплив да измири завађене странке и да их упути на мирно и хладно рјешавање; чим су расправе дуље трајале, тим је очевидније бивало, колико су се аријанци удаљили од истине. Прочитано је неколико одломака из дјела Аријева под насловом „Талија“ и аријанско исповиједање вјере,“ што је побудило највећу одвратност те буде подерано. Аријанци, видећи, да јавно изложење њихова учења проузрокује опште негодовање, прибјегну лукавству; учинише се као да су сагласни с православнима, а потом се показа, да они ријечма одају други тајни смисао. На пошљетку православни рјешенише, да се на

писмено у исповиједању вјере изложи суштина учења цркве о Богу Оцу и Господу Исусу Христу. Символ вјере буде састављен и свијема предложено би да своју сагласност с њим потпишу. Израз „јединосупитни Оцу“ изазва жестоку свађу; приврженици Аријеви дуго се не моглоше сагласити с тим изразом, говорећи, да је неправилан и да га нема у св. Писму; на пошљетку од седамнајсторице аријанских јепископа већи дио попусти и потписа символ; само двојица остана упорни. Арије не попусти, лажна наука његова бјеше свечано осуђена. Символ састављен с овим опредјељењем о Богу оцем: „А оне, који говоре, да је било вријеме, кад није било Сина, или да Га није било док се није родио, или да се је Он родио из нечијег, или оне, који тврде, да се је Син Божији родио из другог лица, или да је створен, или да се може преокренути или промијенити, — све њих проклиње свешта, васионска и апостолска црква.“

Сад се је имало то опште одлучење примијенити на јеретике: Цар је с мјеста заповједио, да се Арије уклони у Галатију и да тамо остане у прогонству заједно са својим једномишљеницима. Затим је император сматрао за нужно да се под казном смрти забрани читање дјела Аријевијех.

Рјешивши главно питање што се препирака тиче, узе сабор у расправу и друга питања. Питање о светковању пасхе бјеше до тог доба још нери-

јешено, и пасха се још у некијем црквама светковала у исто вријеме кад и јудејска.

Оци овога сабора споразумно закључише, да се у напредак пасха има светковати свуда у једно и исто вријеме, наиме прве недјеље иза прољетњег пуног мјесеца. Први пут се у правилима саборским јавља назив митрополита, јепископа столице, који има првенство над осталим јепископима извјесне области. Опредијељен је такође и значај првенствујућих митрополија: Римске, Александријске и Антиохијске, а с њима је изједначен и престо Јерусалимски. У опште сва правила (20) Никејскога Сабора бијашу не изложеним нових установа, но више признањем и узаконењем од древности важећих обичаја.

Све те установе ваљало је предати сада ради свеопштега знања Хришћанима, који бијашу расијани по свем свијету. Сабор то постиже тиме, што је изаслао посланике разним црквама и пошто је саставио саборне посланице. Император је опет са своје стране одмах дао обзнанити свима црквама а особито Александријској о слављу васионске, апостолске вјере.

Сабор је завршио своје сједнице у половици мјесеца августа. Пред растанком јепископа науми император Константин приредити свечаност у спомен свога двадесетгодишњег ступања на царски пријесто. Он заповједи, да се приреди гозба, ко-

је се раскошност по ријечима Јевсевијевима, није могла описати. Около свега дворца и с pročеља стојала је војничка стража с голим мачевима, а мимо ње су служитељи Божји без бојазни пролазили у унутрашње одаје дворца. Главни јепископи су сједили за једним столом с императором; други су обједовали за столовима, који бијашу намјештени уз оба зида дворане. Бијаше то величанствена слика! „Мени се чинило, вели Јевсевије, да је то била слика царства Христовог, и све, што ту бјеше виђети, више је наличило на сан, него ли на јаву.“

Наставак.

У том је император раздао јепископима многобројне дарове, а свакој на своје намјеснике се сваке године мјесној цркви издаје на расположење извјесна количина хљеба на издржавање клирика, сиротних удовица и дјевица. На посљетку је император препоручио себе молитвама јепископа, и они пођоше од њега тронути и пуни радост од толике царске милоште. Сви се одвезоше на царским подвозима, на онима истима, на којима и дођоше у Никеју.

Успомена о овом великом сабору чувала се дуго вријеме у памети народа. Народно убражење, поражено тим великим догађајем, радило је непрестано, приповједало се о многим ситницама гледе твора и збора чланова сабора па и о самим најнезнатнијим стварима, које се

збише за вријеме сједницâ. О свему се причало у сиромашним кућама, и зборници тих приповиједања свето су се чували у породицама.

Па и у данашње вријеме, пошто је иза тога минула већ полдруга тисућа година, с једног краја цивилизованог свијета до другог у усамљенијем селима алпскијем, у подводним мјестима сибирским, на незнатним

острвима океана, која су откривена подужећима нове културе, када свечано недјељно богослужење подиже к небу главе, погнуте од седмичног труда к земљи, чује се свесвјетски — васионски пјевачки збор, који поје једну те исту химну у славу једносусне Тројице:

Вјерујем у Једнога Бога, Оца, Сведржишћеља, Творца свега, што се види и што се не види.

(Наставиће се.)

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА

ОД ЕПИСКОПА ВИСАРИОНА.

(Чланци за издање.)

С Р У С К О Г А П Р Е В Е О П Е Т Р О В И Ћ

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
к.р. ПРОФЕСОР И ...

Духовна опорука.

„Овако вели Господ: нареди за кућу своју, јер ћеш умријети и нећеш остати жив“ (Иса. 38. 1.)

Помисао на смрт треба да је урођена свакоме између нас. Она је спасоносна, као јака ограда против искушења грјеховнијех: она уздржава од расипности због страха пред судом Божијим послје смрти и због наде на вијенац ради побједе над њима. Стога су сви свети помишљали на смрт. Св. Василије Велики, да не заборави на смртни час, наредио је, да би га други на тај час подсјетили. Кад би се догодило, да, због каквог год сретног догађаја, буде мало веселији, долазило би к њему дијете и говорило: „оче,

сјети се смрти“. Он је шта више зановједио, да му и гроб ископају. Исто тако поступао је и св. Јован Милостиви. Оног истог часа, како је постао епископом заповједио је да му копају гроб, али да га са свијем не ископају и да га увијек сјете, жели ли да се доврши. Свагдашњим осјећањем на гроб он је обнављао у памети својој сјећање на смрт и, незнајући кад ће доћи, постојано је живио тако, да је увијек готов био умријети и ријешити се уза тјелеснијех. Тако су поступали и други угодници Божији.

Свакога од нас сјећа на смрт тјелесна слабост и болести, које су неизбјежне у животу. Умор и сан говоре нам о пред-

смртној малаксалости и о пошљедњем сну, последије којег не буди се више. Још очитије говори о смрти старост. Постепено опадање снаге: слабљење вида и слуха навјешћују да се примиче дан, када ће са свијем нестати тјелесне снаге, када ће свјетлост очију потавњети, слух заглушити. Слабост старости вапије свакоме: *нареди за кућу своју, јер ћеш умријети*. Тако је рекао божаному цару Језекији пророк Исаија. Тај глас долази свакоме, — богаташу и сиромашу, и онима, који га спокојно слушају, и онима, који дркте од тога гласа, као што дркти лишће на дрвећу од јесењег вјетра. Не помаже ни плач, не помаже ни молба да се отклони смрт, она је неизбежна. Још можеш наредити Господа, као и Језекија, да се продужи живот за неколико година, но, најпослије, ипак ће се морати с њим растати. Проти смрти није пронађен лијек, који би био налик на плодове од дрвета живота. Ако ти не мислиш на смрт, она мисли на тебе. Ако ти не можеш чути ни саму ријеч и име смрт, али ћеш је морати видјети и окусити. Пази, спреми се за њу и *нареди за кућу своју* благовремено, да те не затече изненада.

Нареди за кућу своју. Прије свега побрини се да спремиш себи стан на небу у једној обитељи, којих има безброј у дому оца небеснога. Да узмогнеш ступити у блажено ошћење с Господом и његовијем светима на небу, ишти најприје то ошћење

на земљи, докле год си жив. Настој, да оживиш у себи дух кајања, искрену скрушеност, љубав према Господу Исусу, који је пролио за тебе пречисту крв своју, да оживиш наду на његове спасоносне заслуге, преданост у вољу Божију, жеђ за вјечним животом, ревност за вршење заповиједи Божијих, особито онијех, које си занемарио у пошљедње вријеме; кријепи себе примањем светијех тајана: исповиједи и св. причешћа, чувај мир с ближњима, удеси ствари, које од тебе зависе, тако, да нико на буде с тобом незадовољан, да те се последије смрти не сјетне нико злобно.

Најглавније средство, да оспречиш за собом добар спомен, јест благовремено уређење, за своју смрт, домаће чељади и пријатељима, *духовна опорукa*. На то се и односи захтјев: *нареди за кућу своју*. Ти мораш оставити свој дом, своју породицу, своје имање, никога и ништа нећеш понијети са собом на онај свијет; но то не значи, да се не треба бринути за све оно, што остаје иза тебе овђе, да се сви твоји одношаји према земаљском му морају са свијем прекинути. Не, душа твоја прелази у други живот, у сваком погледу одличнији од садашњег; но до тебе стоји, да продужиш живот свој на земљи: воља твоја мора остати као светиња за оне особе, које си оставио. Израз пошљедње воље јест „уређење,“ познато под именом опорукe усмене, но више писме-

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

BURDE
CRNOJEVIC

не — код куће, или засвједочене у судници.

Само се по себи разумије, да духовна опорука мора бити направљена благовремено, док је човјек још у снази и здрав у толико, да може јасно и одређено исказати своју вољу у тој опоруци. Догађа се, да многи одлажу ту ствар до пошљедњијех часова живота, кад већ почну губити свијест, кад им и језик и руке откажу послушност. Ко ме није познато, колика неспоразумљена настају од тога пропуштања, колико метежа код раздиобе наслеђства, колико суза пролију и жалости снађу оне, који се преварише у своме рачуну на посмртно добротинство покојника једнако као и што није могао благовремено исказати у опоруци своју вољу гледе истијех? Није требало давати повода томе незадовољству, у најгорему случају ни за то, да не лиши душу своју молитвене помоћи са стране онијех особа, које не ће имати узрока сјетити их се послјије смрти.

Опорука, као што је свакоме познато, ступа у кријепост тек послјије смрти опоручитеља. Но често се догађа, да отац још за живота подијели међу дјецу своје имање, а сам остане без ичега, у нади, да га дјеца не ће оставити. То није увијек паметно. Здрав разум захтијева, да ви ма на најмањем дијелу својега иметка останете потпуним господаром до краја живота. Није воља Божија, да би родитељи зависили од своје дјеце и кла-

њали им се у својој нужди Уз то потпуно одречење родитељско од својега иметка на корист дјеце бива често поводом тешкога гријеха неблагодарности са стране дјеце. Инглешки краљ Лир, којега прослави Шекспир у једној својој трагедији, даде се на ласкаве ријечи својијех двију кћери склонити, те још за живота подијели међу њих двије своје краљевство. Но у скоро се мораде покајати због своје неопрезности: ни код једне не могаше он наћи станка и мораде се као просјак скитати по предјелима својега краљевства. — У једном њемачком граду (Нирнбергу) сачувало се предање о сличном несрећнику. Он је негда ондје живио. Он имађаше шестеро дјеце и њима предаде још за живота све своје имање, — кућу, љетникову и поља и мрву и остало. Он је рачунао, да ће га дјеца хранити и гојити до старости. С почетка живљаше он неко вријеме код старијега сина, и би му на терет. „Баћушка, рече му син, — ове ноћи родио ми се синчић, и ондје, гдје је твој наслоњач, морам метнути његову колијевку. Не би ли ти било по вољи, да се преселиш моме брату, — он има много пространији стан од мене.“ Старац послуша, проживи њеко вријеме код другога сина, но и њему досади. „Баћушка, рече му овај, — ви волите јако топлу собу, а од тога мене боли глава. Не би ли било боље да се преселите мојему брату пекару.“ Старац га остави; но и трећему сину бијаше отац на терет,

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DIRJE
CRNOJEVIC

па му за то рече: „Баћушка, код мене је непрекидно силна врева, — једни долазе, други одлазе, па ти тако сметају, те не можеш послје обједа мало дремнути. Не би ли ти хтио преселити се сестри, која станује на крај града.“ Старцу не би то право, изрази своје незадовољство и оде к кћери, премишљајући у себи: „она ће бити снисходљивија према мени, — женске су мекшега срца од мушкараца.“ Но и кћери је досадио. Она му рече: „мене срце боли, кад ти идеш у цркву или куда на другу страну, па се мораш спуштати по стрмој стазици. Код сестре Јелисавете нема те неугодности: њезина је кућа на равном мјесту.“ Старца признаде, да она има право, и идуће се упути к другој кћери, али није ни код ове дуго остао. Она је наредила да му се каже, да је кућа њезина на влажном мјесту, те да је опасно да у њој живи човек, који страда од сијевања у костима, док сестра њезина Магдалина уз цркву, има стан сух. Старца расуди, да је то заиста тако, и оде к најмлађој кћери. Другога дана малени синчић њезин рече дједу: „дједушка, јуче је мати моја говорила тетки Јелисавети, да за тебе нема љепшега квартира, него што је она собица, што ју гради отац....“ Ова ријеч тако је поразила старца, да је он онога часа пао и испустио душу. Гроб му се показа милостивији од његове шестеро дјеце: он почива у њему мирно и ништа

не узнемирује његовијех костију. И тако, врло је лијепа њемачка пословица: „Лакше је једноме оцу прехранити шестеро дјеце, него шестерици дјеце — једнога оца.“ Да се не даде дјеци прилика ни повод за такав гријех, отац породице паметније ради, ако до смрти не пушта из руку власти над својим иметком. Онда ће он и умријети спокојно, и пошљедњи благослов даће дјеци без туге и жалости.

Отац породице, који жели спокојно умријети и оставити за собом добар спомен, мора се такође бринути да савјесно уреди своје ствари до смрти. Он не би успео као хришћанин, кад би, упропадивши своје имање и одуживши се, стао се тјешити овако: „и тако не ћу дуго живети, па ћу преживјет и како —“

DURDE CRNOJEVIĆ

Од умрем, нека моји насљедници уређују растројено господарство, нека они плаћају моје другове. Од мртвијех не може се ништа тражити; а ако и буду роптали, у гробу нећу чути.“ Такав суд не би био савјестан. То би свједочило, да он равнодушно суди о својој части и да је немилосрдан: прави хришћанин цијени своје добро име не само за живота, већ и послје смрти. Њега највише растужује помисао, да ће с тјелом бити погребно и његово добро име, да га се и дјеца не ће лијепо сјећати, ако наслиједе растројено имање, и вјеровници, особито људи сиромашнији, не ће се баш лијепо изражавати о његову поштењу па ће шта

више и плакати, ако због његова банкрутства изгубе може бити и посљедње своје средство. Прави хришћанин, помишљајући на близу смрт, стара се да своје домаће ствари уреди тако, да неби нико имао узрока приговорити му последице смрти ни због поштења, ни због човјекољубља. Ако су ствари његове заиста неуређене, он ће још за живота предузети све могуће мјере, да их поправи. Он ће се постарати да нађе средства, да се изравна са кредиторима, да не свеже својих наследника; ако му то не пође за руком, он ће отворено и са хришћанском смијерношћу замолити своје зајмодавце, да му опросте дуг, или ће се обратити на човјекољубље добрих људи, да га избаве из непријатељства. У сваком случају он оставља у наследство својим наследницима ако не имање, а оно добро име, и неће бити узрока да за то румени.

Кад будеш правно духовну опоруку о имању, не закидај једну дјецу на корист другијех. Искључење допуштено је само у томе случају, ако је, на примјер, које дијете обезбијеђено изобиљем земаљскијех блага и нема потребе, да му се оставља ма какво наследство, док друга дјеца живе у нужди, — исто тако и онда, кад се предвиђају неугодне посљедице за чест породице од цијепања наследства на мале дијелове и кад се призна да треба установити мајорат, т. ј. оставити нетакнуто имање само старијему у роду, као што је

то, узаконено у Инглешкој и као што се кадгод допушта у Русији с одобрењем врховне власти. Ти особити случајеви закидања једних особито због других потпуно су законити и праведни. Но неправедно би било код диобе наследства бити пристрастан, због пристраности према једној дјечи неправедно закидати другу. То значи сијати сјеме мржње међу дјецу за цио живот, уселити у једну дјецу завист према другој. Исто тако неправедно поступа отац породице, ако једној дјечи остави више само за то, што живе близу њега, а онама, — што живе подаље, — одреди мање дио, или им шта више не остави ништа, премда и једни и други једнако требају помоћи. Ако ти је умро рођени син — удаца, или кћи — удата, не остављај опоруци ни унука: они су твоје тијело и крв. Праведност захтијева, да не остану без дијела у твојој опоруци ни она дјеца, која су те кадгод увриједила и разгњевила: погребити тај гњев под крстом заједничкога нам свију Спаситеља. Нека син твој или кћи, твоји кривци, познаду, да ни њих нијеси лишио родитељске љубави. Па и у томе случају, ако ти међу синовима или кћерима имаш и таковијех, који су слични расипноме сину у јеванђеоској причи, и таковијех, који својим владањем наносе срамоту цијелој породици и спремни су да наследство, које им у дио пане, распу на непоштена дјела. — не лиши ни таковијех наслед-

ства. Можеш им оставити мањи дио него осталој дјечи, а уз то под условом, ако ће се покајати и исправити. — али их не искључи из броја својијех насљедника; не враћај им злом заслужене казни. Ти би имао потпуно право, да их лишиш насљедства; али је љубав моћнија од закона: глас љубави нека надвлада у теби глас правде, особито с обзиром на то, што ти сам иштеш љубави Господа Бога, која свима прашта, кад предстанеш суду његову. Кад би Господ хтио, да свима нама суди по правди, ко би се одржао пред његовијем судом? Ко зна, можда ће твоје снисхођење према недостојном сину опаметити га: он ће се стидити његовог јем владањем у вјештачким суду ко брога оца, и побудиће се у ње му чувство кајања. Имај уз то пред очима, да ће се друга дјеца тешко радовати ономе дијелу насљедства, који си одузео од њиховога брата због његовијех порока и записао њима.

Више свега обрати пажњу у својој опоручи на своју жену, своју вијерну сапутницу живота, која је дијелила с тобом једне и исте радости и жалости, и побрини се за њезину сигурност у старости. Поступи по примјеру старца Товије, који је дао такву опоручу својему сину Товиту: „сине, ако умрем, немој презрети матере своје. Поштуј је докле год живиш, и чини јој све по вољи, немој је жалостити. Сјети се, да је много претријела, док си још био у утроби. Кад умре,

сахрани је уз ме у истом гробу, (Тов. 3. 3—4).“ Ако остављаш иза себе синовѧ, које нијеси могао васпитати, не рјешавај, какво звање или положај морају они изабрати; искази у погледу тога само своју жељу, а не заповиједај. Околности ће показати, за какав положај, или за какво занимање треба да се спреми твој син. Не ограничавај његове слободу, — иначе, свезан твојом опоручом, могао би роптати на тебе цијелога живота и жалити, да је из послушности према теби изабрао такву врсту живота, за којом га не вуче срце.

Отац породице, имајући дјеце од два брака, налази се у старости да ће у опоручи бити неопаведан према дјечи из првога брака, особито, ако их не воли њихова маћеха. Она боље воли рођену дјецу: пасторке гледа као туђина. За њих треба да се когод заузме, њихова рођена мати одавно је у гробу. И ето, маћеха користи се својијем упливом над мужем, да охладни његово расположење према дјечи из првога брака. Тешко њему, ако не попусти њезину упливу! На њега пада права киша пријекора и шта више поруга. Њему, као оцу, жао је дјecu од прве жене. Другој је жени то криво: „то значи, вели она, да ти боље волиш мртву жену, него живу.“ Она сама хоће да господари срцем мужа својега и не жели, да се то срце лијено сјећа прве жене. Она захтијева од њега, да, за доказ своје привржености према њој, жртвује своју привр-

женост према дједи од прве његове жене, њезинијех пасторака, и да усредсриједи сву љубав на њезиној дједи, коју је с њиме имала, да би им у самој опоручи оставио много већи дио насљедства, него њиховој полубраћи. Положај оца породице, закупљена таквима захтјевима, врло је тежак: у срцу његову води се мучна борба између жалости према дједи од прве жене и међу привржености према дједи од друге жене. Но ма како да је силно искушење да учини неправду дједи а да угоди маћехи, он, призвав Бога, у помоћ, не треба да подлегне томе искушењу: дјеца из оба два брака, као његово тијело и крв, морају њему бити подједнако драга. Или он могао спокојно видети не при помисли, да ће бити не себе незадовољство дједи, која осјетише његову неправду? И да ли би било од користи другој дједи насљедство, што им у дио паде, отето од полубраће? Не, на њему не би било благослова Божијега; такав поступак бацио би сјеме мржње међу оне, који као дјеца једнога оца, премда не и матере, треба да су природни пријатељи. Тако су горке посљедице неправде, нанешене једној дједи у корист друге.

Исто ће тако неправедно било остављати у опоручи насљедницима добро, неправдом стечено: на таком насљедству нема благослова Божијега, и не ће бити корисно насљедницима. Прије него се утврди уређење иметка опоручком, треба строго

одијелити правилно стечену својину од неправилно стечене. Посљедња мора се употријебити на то, да се задовоље увријеђени, или њихова дјеца и унучад. Нека опоручитељ неизоставно стави у дужност својијем насљедницима да тако поступи с њом, ако не узмогне сам то учинити. Ако ли не узима толико одважности да призна пред насљедницима, што је његово по праву, а што је стечено неправедно, — то ће бити знак, да се он не каје због неправде. Не дијелећи своје од онога, што није његово, он се налази у опасности на страшном суду, да ће се кад се буду разлучивале ове две категорије, доћи међу ове посљедице.

Хришћанину је природно да се опоручи има у виду не само оне који су крви већ и друге, који требају хришћанске помоћи. Већ од старина, а за душу своју, чинише побожни хришћани у својијем опоручама записе на цркву, манастире, богоугодне заводе, опраштаху дугове, пуштаху робове на слободу одређујући им при томе и неку новчану потпору. Све је чињено из некористољубиве хришћанске љубави према ближњима с том цијељи, да се побуде, да буду благодарни за добра дјела и да се моле за душу добротинитеља. Сличне записе за спомен душе, хвала буди Господу, чине само прави хришћани. Тако, један добар човјек имађаше шестеро дјеце, које је он све васпитао и ухљебио. Осјећајући, да му се

приближује посљедњи час, он их сакупи око себе и ослови овако: „дошло је вријеме, да вам објавим моју посљедњу вољу, коју ви морате испунити послје моје смрти. Ви сте до сада мислили, да ја имам само шестеро дјеце, да је вас рођене браће и сестара само шестеро. Но ја имам још седмо дијете.“ Дјеца изненађена тиме, згледнуше се, сва су знала, да им је отац човјек строгијех наравственијех правила, и нико није ни мислио о њему што протузаконита. Отац их одмах стаде умиривати. Он продужи: „моје седмо дијете јест — сиротиња нашега града, и ја сам одлучио, да јој оставим једнаки дио наслѣдства као и вама.

А ви, кад ја умрем, оставите моју вољу.“ Дјеца не постоје ништа рећи против такве свете одредбе, и у граду — хвала буди таковој опоруци — стадоше ницати богоугодни заводи један за другијем. И у опће већи дио добротворнијех завода — болнице, сиротишта, уточишта за удовице, сироте, изнемогле, сакате и т. д. потичу од воље опоручитеља. Желити је само, да би те жртве, које се чине на корист човјештву, које трпи нужду и које страда, биле чисте, да би спомен дароватеља био чист од пријекора, као да они дају само оно, што су разном неправдом отели од другијех. Овакав пријекор чује се обично за богаташима, који остављају у опоруци огромне своте на зидање цркава и манастира за то, да тима дјелима

загладе своју неправду пред Богом. Они треба да се сјете, да наше неправде пред правдом Божијом заглађује само искупљујућа крв Богочовјека, а бити учасником спаситељних плодова искупљења могуће је не иначе, него само искренијем кајањем за неправду, што се мора прије свега засвједочити задовољењем увријеђенијех, по примјеру Закхеја, који је рекао Господу Исусу: *ако сам кога увриједио, вратићу му четвороструко*. Најприје гледај да то учиниш, а за тим настој да подижеш цркве и манастире.

Свака хришћанска опорука која се започиње са ријечима: *Воља отца и сына и св. духа*. Такав побожни почетак јест доказом, да опоручитељ објављује своју посљедњу вољу са страхом Божијим у души, да, пред лицем Бога свезнајућега и правосуднога, не ће се усудити допустити, да се у опоруку увуче штогод, што се не слаже с правдом, наклоношћу, с љубављу према Богу и ближњему, јер то би значило, допустити страшни гријех светогрђа, значило би именом Божијим прикривати нечистоћу и неправду. А тима побожнима почетнима словима опоручитеља изражава се благодарно исповиједање оне истине, да је све добро, које оставља опоруком, добио он од милости Божије, --- а уједно се изражава молитвена жеља, да наслѣдници употребле то добро у славу Божију. У некојим опорукама одмах иза исповиједања имена „Оца и

Сина и св. Духа“ набрајају се дарови и милости Божије, којих се је опоручитељ удостојио од порода па до покрова. Он захваљује Господу за даровани му живот, за искупљење његово, за промисао о њему на сваком кораку његова живота. Образац сличне опоруке оставио је после себе св. Тихон воронежски и многи други свети.

Најбоље наследство, које могу дјеца наслиједити од својих родитеља, јест наравственост. То је примјер њиховог побожног, строго хришћанског живота и њихове спасоносне науке. Такову науку дужни су родитељи давати дјеци за живота; али особиту моћ добива та наука, ако се у опорукџи има спомена. Примјер Вџије ФлекА нога садржаја даје СРНА ПЛОРЕ в. кнеза Владимира Мономаха. Налазимо за врло zgodно да закључимо наше размишљање о томе кратким изватком из те ганутљиве опорукџи. Побожни кнез пише својој дјеци:

„Приближујући се гробу, благодарим свевишњему, што је умножио моје дане. Рука његова довела ме је до дубоке старости. А ви, дјецо љубезна и сваки, ко ушчита ово писмо, извршујте правила, која су у њему изложена. А када их срце ваше не одобри, не осуђујте моје намјере, већ само реците: *он говори неправедно*. Страх Божији и љубав према људима, то је темељ добродјетељи. Велики је Господ, чудна су дјела његова! О, дјецо моја, славите

Бога, а љубите и људе. Ни пост, ни самоћа, ни монаштво не ће вас спасти, већ добротинства. Не заборављајте сиротиње; храните је и мислите, да је свако имање Божије и да је предано вама само на вријеме. Не скривајте богатства у срцу земље: то је противно хришћанству. Будите оцеви сирота, судите удовицама сами; не дајте да јачи слабије тлачи. Не убијајте ни права ни крива: живот и душа хришћанина светиња је. Не призивајте имена божијега узалуд; утврдивши заклетву цјеливањем часнога крста, не кршите је. Не остављајте боних, не обрадите се видити мртве, не дамо сви умријети. Примајте љубављу благослов духовнијех лица; не удаљавајте се од њих; им добро, да се за вас моле свевишњему. Немојте имати гордост ни у уму, ни у срцу и знајте: ми смо трулеж, сад смо живи, а сјутра у гробу. Избјегавајте сваку лаж, пијанство и прељубу, које је исто тако погубелно за тијело као и за душу. Поштујте старе људе, као оце, љубите млађе, као браћу. У кућарењу сами приљежно све надгледајте, да гости не осуде ни дома, ни објџда вашџга. У рату будите марљиви, будите примјер војводама. Није онда вријеме да се мисли на гозбе и раскоши. Понамјештавши ноћну стражу, одахните. Човјека нестане на јџданпут: с тога не одлажите са себе оружја, гдје се може догодити опасност и рано посџдајте на коње. — Путујући по

свом окружју, не дајте, да кнежеве слуге вријеђају житеље окружја; а гдје се зауставите да отпочинете, напојите и нахраните домаћина. А сврх свега штунјте госта, угледна и проста, и трговца и посланика; ако га не можете наградити, а ви га барем јелом и пићем послужите, јер гости разносе по туђијем земљама и добар и зао о вама глас. — Поздрављајте свакога човјека, кад поред њега пролазите. Љубите своје жене, али им не дајте власти над собом. Све добро, што знате, треба да се сјећате, а што не знате, то учите. Лијеност је — мати порока: чувајте је се. Човјек треба да је увијек у послу: и на путу и на коњу. Не имајте никада мјесто сујетнијех мисли, читате молитве наизуст, или пронављајте истину кратку, али за то најбољу молитву: Господи помилуй, Немојте никада заспати без дубокијех поклона, а када се осјетите мало болни, онда се поклоните до земље три пута.

Нека вас не застане сунце у кревету. Идите рано у цркву, да одате Богу јутрењу хвалу: тако је радио отац мој, тако су радили сви добри људи. Кад их је огријало сунце, они су с радопићу славили Господа и говорили: Просвјети очи мои Христе Боже, и далъ ми еси свѣтъ твой красній. Затим су сјели да се договоре са својијем савјетницима, или да суде народу, или да иду у лов: а у по дне спаваху, јер је Бог одредио не само човјеку, него и звијерима и птицама, да мало одану у по дне. — Тако је живио и ваш отац. Ја сам радио сакрѣм, што сам могао заповједити слуги: у лову и у рату, дану и ноћу, на врућини и студени није сам знао за мир; нијесам се уздао ни у полицајце а ни у заповједнике; нијесам дозвољавао да моћни вријеђају сироте и удовице; сѣм сам ставио цркву и божествену службу у ред свагдање дужности своје.“

И. Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ УОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ЕВОЛУЦИЈА ЧОВЈЕКА, ПОЛОЖАЈ И ЦИЈЕЉ ЊЕГОВА ЖИВОТА.

Написао Том. А. Братић.

Човјек је најсавршеније биће, које је Бог створио, најдивнији створ руку свемогућег Створитеља, његова слика и

прилика. Њега је Творац, као биће које је створио по својем образу и подобију, одликовао од других створења тијем што му

је дао разум и слободну вољу и поставио га господарем над свијем другијем створењима. У св. писму имамо јасно и лијепо казано како је постао први човјек. Ту нам богодухновени писац Мојсије казује, како је Бог створио овај свијет и све што се на њему налази у времену од шест дана. У шести дан створен је човјек; тјело му је створио Бог од земље и задануо га је својим духом те је човјек постао живо биће, које може слободно мислити и кретати се.

То је у кратко историја еволуције првога човјека, по св. писму. Хришћанство је примило уз св. писмо новог завјета још и св. писмо старог завјета, по коме ми потпуно знамо све оно што се тамо каже. Тамо су све ријечи Божје, је сам Бог народу казивао устима појединих изабраника. По томе тамо не може бити неистине, јер то није дјело обичних људи, него божијих изабраника, које је сам Бог својим духом надахнуо и преко њих казивао људима своју вољу.

Али на жалост, има људи у свијету, који негирају казивање св. писма о постању човјека, па сами комбинирају по своме уму, како је он постао и развио се до данашње савршености. Оснивалац теорије о друкчијој еволуцији човјека, но што то богодухновени писац Мојсије у св. писму казује, јест **Еразмо Дарвини**. По њему се сва његова теорија назвала „дарвинизам,“ а присталице те теорије: „дарви-

нисте.“ Један наш пјесник згодно је свео, у мало стихова, сву теорију о постанку човјека, Мојсеову и Дарвинову:

„Стара глупост дигла људе
Подобију дивног Бога,
Нова мудрост спустила их
До мајмуна репатога. —“

У те неколике ријечи концентрисана је теорија о постанку човјека. Људи се диче и поносе са знањем, науком и просвјетом XIX. вијека. А куд их води та просвјета? Докле их је црква водила у идеални свијет, ће се топи од милина и ће човјек посматра сам себе као слику онога који је све створио, о свему се стара и брине, као прави отац и господар: дотле садашња мудрост и просвјета обарају човјечије достојанство, успоређују га и безсловесној животињи и његово постање доводе од мајмуна.

Сам зачетник „дарвинизма“ **Дарвини**, јасно се изразио: да човјек и мајмун воде своје поријекло од једнога опћег претка. Да ли је тај предак био мајмун или савршени човјек опет је јасно одговорио: да је било нешто несавршеније и од човјека и од мајмуна. Човјек као једна грана тога опћег претка усљед разних метаморфоза и емиграција, а још потпомогнут и просвјетом, дошао је до данашње савршености, дочим је мајмун, а особито антропоид, задржао много више црта од опћег претка.

Дарвинисте су метнуле човјека у „Зоологију“ и то у ма-

мифере (спасавце) и кичмењаке, ће спадају мајмуни и још неке животиње. Они су то учинили посматрајући човјека антрополошки, штудирајући састав и развитак његова тијела, а на његове умне и душевне способности, као да ни мало пажње нијесу обраћали, премда је душа исто тако један дио човјека, као и тијело, само још већи и претежнији. По Дарвиновој теорији нема никакве демаркационе линије, између малог ђетета и мајмуна шимпанзе; они су потпуно једнаки. У даљем развитуку мало се разиђу, али стварне разлике у тијелу нема, само поједини удови нијесу једнако развијени, усљед тога што с њима једнако не ради и човјек и мајмун. У мајмуна је гогово једнака покретљивост и код ручних и ножних прста, док у човјека није. Да се дарвинисте извуку из тога тјеснаца и да докажу како то не чини никакву разлику, софистички додају, да је то од туда што се мајмун вјежба и ногама и рукама у хватању, те тако приучи и ножне прсте покретљивости. Тако они кажу, али немају ни један примјер покушајем доказан, него се позивају на урођену способност неких што могу и ножним прстима мицати и радити, као и ручним. Но то ни мало не иде у прилог њиховој тврдњи, јер то се није вјежбањем постигло нити је оиће правило, па да се може извести правилан логички закључак, него је то ријеткост, и то врло велика ријеткост, коју

Бог дава, да покаже своју силу и моћ. Нама се чини, да таке и сличне ријеткости, шта више, обарају њихову тврдњу стварне сличности између мајмуна и човјека, јер њихова је девиза: „Natura non facit saltus“, и то је нешто што се не да природним правим током протумачити, него се мора признати, да је то било по наредби Бога-створитеља: „да се покажу чудна дјела божија“, као што је Исус казао ученицима, кад је оног слијепца од рођења излечио. Формалне сличности између човјека и какве животиње у појединим дјеловима тијела може бити да има, али та сличност варљива и непостојана. Позната је ова анекдота, како је грчки филозоф Плато казао да је човјек једино двоножно живице без перја, а Диоген бацио цијевца и баца га међу Платона и његове ученике вичући: „Платоне! ето твога човјека!“ —

Таке мале привидне сличности не смију се узимати на ум никако, а још мање оне смију служити за основ једној научној теорији, са којом се заведе толико људи на странпутицу. Научна теорија треба да се оснива на тврдом темељу од саме истине начињену и треба да се свака тачка у тој теорији да истинитим доказима доказати и експрементацијом посвједочити. У „дарвинизма“ је темељ од самих силогизама, у његовој суштини нема ништа стварног, него се оснива на привидности и хипотезама. Најпосље у тој

теорији нема ни једне тачке да се да фактима доказати и експрементацијом засвједочити. Њихови докази обично су китњасте и празне фразе, које замамљују човјека, али кад се о њима мало више промозга, одмах пам се покаже њихова празнина. —

Положај који човјек заузима у свијету по теорији дарвинизма, врло је жалостан. Он је постао од мајмуна, глупе и безсловесне животиње, у зоологији спомиње се као и друге животиње и по томе он и у свијету заузима положај, као и друге животиње. Бадава нас замамљује ватрени присталица дарвинизма; Хелвесије, да они ни мало нијесу понизили достојанство човјека са теоријом да он произилази од мајмуна, човјек остаје човјек. Ми би ради били виђети човјека, у правоме смислу те ријечи, који вјерује у теорију дарвинизма. Јер по нашем мишљењу, а фактично тако мора бити, то је права звијер у човјечијем облику. Човјека не чини човјеком само облик, него и његова чистота срца и душе — његова морална страна. Човјек, који сматра себе за најсавршеније биће божије, тај се стара и брине да сачува дар божији — чистоту душе, а са чистотом душе чистоту и тијела, јер душа и тијело стоје у врло тијесној свези. Човјек надахнут идејама хришћанства, пажљиво се брине за своју душу, он нечипи ништа хрђаво, што би могло њу окаљати и довести је у пакао. Дарвинизам са својом теоријом о деривацији човјека од мајмуна, искључује бесмртност душе и за иза-

гробни живот. Човјек сматрајућево себе животињом, познаје само „борбу за опстанак“ за то ће он учинити све оно, што би његовој животу годило, без обзира: да ли то ваља или не. Посљедице ово свега тога врло су тугаљиве. Човјек, већ по својој природи, усљебује клице првородног гријеха, наклонен је блудном уживању и злоупотреби. Ако тога човјека, од тога не одвраћа помисао на казне, које ће га постићи од Бога, после смрти, онда ће он без сумње чинити све оно, што му тијелу годило буде. Таки човјек пануће и заглибиће се у великом каосу од гријеха, што ће му најпосље разрушити здравље и после тешких и претрпаних мука и живота га лишити. Код таквих људи врло су често и телесним мукама, скопчане и душевне муке; човјек пане у неку великоколију и лудило; пред очима све оно што је чинио у свијету му се обуче у црну хаљину и тако: после дуге патње, скончаће а често и сам себи живот одузме само да га час прије нестане са свијета.

Таки је крај, у човјека најпојена идејама дарвинизма и другачије не може бити, а о мукама, биједи и невољама, које наступају после смрти, нетреба ни да говоримо; оне се не могу ни замислити, а камо ли описати.

Са положајем човјека, скопчана је и цијел његова живота. Он „живи да једе,“ и то је све зашто један дарвиниста живи. Ово је закључак правилно и логички изведен из Дарвинове теорије, јер животиња нема друге цијели у

у његовоме животу, него да једе и да
поруде што ситијег трбуха. О ка-
чивој љубави према ближњем, или
вој пријатељству и пожртвовању,
ду се не може ни мислити, јер
борба за опстанак све то презире,
Чо још мање може се мислити на
будући живот после смрти, па да
човјек живи и припрема се за тај
вјечни живот — за царство славе.

По истинитом казивању бо-
годуховног писца Мојсија, чо-
вјек заузима најодличније мјесто
у свијету, као слика и прилика
вога Створитеља. Он није ство-
рен као и друге животиње, само
едном ријечи божијом: „нека бу-
де“, него га је створио неком
предходном припремом и редом.
Он узима земљу у руке и из ње
ствара тијело човјечије. (Ср. Библија,
1. Мојс. 26), па онда узводи у ње
ушу задахнувши га сам. Са тим
је већ јасно казан положај, који
треба да заузима човјек у свије-
ту; он нема ништа заједничкога
са другијем животињама, него је
посебни створ руку божијех, па
као таки треба да сâм високо ци-
љени себе и своје човјечије досто-
јанство.

Дивна је и узвишена циљ
човјечијег живота. У „Догматич-
ном богословљу“ налазимо о томе
овај пасус: „Бог, кад је створио
човјека и обдарио га оним да-
ровима, које смо споменули, од-
га, редио му је уједно високу циљ
ве, и одређење. Тако дао је ду-
ховној природи његовој, да се
ки, може попети до високог ступња
ер, савршенства вођена тежњом
у, да се приближи Богу док се

„најтјешње не сједини са Богом и
„не постане божанске природе.“
Така је циљ његове духовне
природе, а циљ његове тјелес-
не природе састоји се у томе:
„да се мало по мало преображава
„и усавршава док зрно не би од зем-
„ље сазрело и прешло у стање тјела
„духовног и небеског.“ (Сравни
I. посл. Коринћ гл. 15 стих 44-49).
За углед савршености, којој чо-
вјек треба да тежи, јест сам Бог
отац и створитељ свију људи, за
то он устима Апостола заповиједа
људима да буду савршени, као
што је савршен и отац наш не-
бесни.

Циљ је живота, да се уго-
ди Богу и припреми за други,
вјечни живот, који настаје после
смрти. Јер се човјек више сматра
као „ановник будућег вијека и
свијета, него ли садашњег, пошто
се сва његова уживања и драго-
цјена сила налазе у будућности.
Смрт је само једна завјеса, која
дијели тај будући свијет, од сви-
јета садашњег, за то човјек, хри-
шћанин ни мало се смрти не пла-
ши, него шта више радује јој се,
јер је увјерен да ће с њоме бити
крај његовијем биједама, које су
га гониле у овоме варљивом свије-
ту, а да ће тек тада настати
прави и истинити живот.

Једном дарвинисти смрт не-
изгледа така, него као најцрња
авет, и он умире у тешким грче-
витим мукама, као и друга живо-
тиња, сломљен и сатрвен, без на-
де. Дарвиниста се родио као жи-
вотиња, живио као животиња, па
ће и скончати као животиња.

Шта је навело Дарвина до тога, да тврди ње је човјек једнога поријекла са мајмуном, није тешко одговорити. Он је био страствен испитивач природе и животиња, па у тој занешености глупо је презрео религиозна начела и забасао странпутицом, којом је лутао дуго и дуго. без испитивања, да ли је то прави пут или странпутица. Аналогија између човјека и мајмуна у тјелесном саставу само је мала и привидна, али дарвинисте хоће да су смијешни, па цјепидлаче и сваки поједини зглоб растварају и по томе изводе своје закључке. Клица првородног гријеха, која се налази засађена у човјеку дала је њима повода да мисле ње је то атавизам код човјека и онај који је претка, од кога је **НАЦИОНАЛНА РЕПУБЛИКА**

То питање **CRNE GORE** многијем писцима да се с њиме баве, али резултати њихова испитивања различити су. Човјечију наклоност гријеху они зову: „животињом у човјеку.“ Познати романистери као Толстој и Думас мисле да човјека чини животињом хиперкултура, али они ту не мисле човјека животињом у смислу дарвинизма, него мисле да човјека чине гријешним, проsvјета и цивилизација, дочим Зола то тумачи као дарвиниста. Толстој одлучно устаје против цивилизације и строги је моралиста, али та његова моралност доста је смијешна, јер он би хтјео да се сви људи владају, не по науци Христовој, него по науци његовој. а његова наука изгледа мало сувнише фарисејска и претјерана. Боље и пра-

вљичније о овоме мисли Baurget, јер он мисли да ће човјек затријети у себи клицу животињску једино вјером, постом и молитвом. Он није противник културе, као Толстој, а није ни Дарвиниста као Зола, него је погодио баш праву истину. Остатке клице природног гријеха, који навраћа човјека на зло, могуће је само вјером загушити. Вјера чува човјека од грешнијех страсти, води га правијем путем срећи и напретку и најпосље, вјера је једина кадра сачувати и одржати човјека у његовом човјечијем достојанству. Онај који нема вјере и јест права животиња, али не као и обичне животиње, него страшна и гадна животиња, коју је насликао Јован Богослов у Апокалипсису.¹⁾

CRNOJEVIĆ Присталице дарвинизма, сматрају човјек животињом, непо-
DURJE знају вјере? Јер ће би животиња
имала вјере? Њихова је сва
вјера у борби за опстанак, која
понижује човјека и његово досто-
јанство и која гради од човјека
љуту и онаку звијер. —

Несретна култура са запада, толико је застрашила оне људе, којима је срећа и напредак човјечанство, на срцу, да мисле, да ће та култура разуздати животињу у

1) У 13. глави Апокалипсиса читамо сљедећи опис једне звијери, која је символ човјека пуна порока, развратна, безбожна и жестоког гонитеља хришћанства: „и виђех звијер јер ће излази из мора, која имаше седам глава, десет рогова, и на роговима десет круна, а на главама имена хулна. И звијер коју виђех бијаше као рис; ноге јој као у међеда, а уста њезина као уста лавова, и даде јој зміја силу своју, пријестол свој и област велику и поклонили се јој сви звијери...“ На те ријечи Г. Брајдес додаје: „звијер не бијаше права животиња, него животиња у човјеку.“

човјеку и тако упропастити човјечанство, за то одлучно устају против ње. Та бојазан није неоснована, него има свој темељ, јер ко познаје западну културу тај ће се збиља увјерити да она узима у човјека његову човјечност, а све му више даје животињске страсти и гради га безсловесном животињом, која непознаје Бога а људи се нестиди. Није бадава Русо довикивао људима да иду у шуму, ако хоће да буду људи. 2) Њега,

2) То је он особито израдио у своја два последња дјела: „Mensonge“ и „Le disciple.“ У тијем дјелима на једном мјесту говори он:

Buorgeta и још многе друге, та је култура и цивилизације толико ујела за срце, да су не само њој, него и свакој просвјети, постали жестоки непријатељи. То је разумије се, врло неправично, јер докле знадпа култура гради од човјека животињу у човјечијем облику, дотле источна култура, задахнута чистом хришћанском религијом, подупире човјека да се одржи на оној висини, коју му је Бог одредио, створивши га по образу и подобију своме.

„Божанственост и сабраност душе јест само у побожном чувству и у молитви.“

„NÁRODNÍ LISTY“ O SUNDечићу MILJU I OMILJU“.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

Док „Obzor i Viznast“ заведени најнеошпростијим странчарством онако пренемало усташе против *Сундечићевим* љубавним пјесмама; чески највриједнији часопис, који у Златном Прагу излази под именом „Národní Listy“, — хвала једном велевриједном пријатељу, који нам је овај пријевод доставио, — ево како оцијењује те исте *Сундечићеве* пјесме у свом овогодишњем броју 319. од 17. прошастог новембра:

Из књижевности словенских.
„Milje i Omilje ili Milica i Nevenka. Sjelokupni sbornik ljubavnih pjesama J. Sundecića. U Zagrebu 1893. 285 str.“

Српски пјесник, старина Јован Сундечић (род. 1824 год. 1)

учинио је своме народу кривично књижевни завјештај; — он је издао збир својих љубавних пјесама које је саставио и објелоданио био у различним часописима и књигама под разним назовом, и то од почетка своје књижевне дјелатности, т. ј. од 1843 2) године.

Сундечић је љубавни пјесник *par excellence*. Срце је његово рано осјетило љубав и љубав је постала његова животна потреба. Као што риба не може да без воде живи, тако ни пјесниково срце не може да буде

2) Он је у новембру те године стопро у Богословију ступио; а од године 1846. почео је понешто писати у „Zori Dalmatinskoj;“ али прави почетак његовог књижевног рада спада у год. 1848. у којој се је години он и оженио и свештеником постао.

1) Сундечић се родио 24. јуна по старому 1825. год.

без љубави. Та потреба љубави није одбјегла пјесника ни у старије његове дане, шта више, лако је увиђети да управ пјесме које је испјевао у зрелијој својој доби, много су савршеније и формом и садржајем, него ли су његови пјеснички производи млађих година. И доиста, овај је појав врло необичан. Сундечић је *procta natus amoris*, а та особина пјесникове дара остала му је у потпуном степену, шта више тај је дар у њега постепено напредовао све то снажнији до високих љета његових. Чувство се пјесниково одликује њеком дјевичанском чистоћом чега је он још из почетка свјестан, познатије та самосвјест постаје све то јаснија и то му је у свјестном, то га осјећаје у свјестном. Управ је та неоскривена чистота чувства онај елемент који је осјећаје пјесникове сачувао и усавршио израз његових мисли (вугаз жећо). У наше вријеме, кад се у одјећи љубавне поезије јављају често читаоцима нечисти осјећаји, чар Сундечићевих пјесама дјејствује на нас тим моћније. То је књига таквих љубавних пјесама да би је васпитачи могли давати у руке дозрелој младежи, и мушкој и женској, да би се научили љубити невино и красно. Већ само ради тога, књига би Сундечићева имала бити неосцењивим благом у књижевности ког му драго народа. У њој нећете срести никаквих неискрених фраза, празног летања под облаке, притворне сентименталности, нереалнога

романтизма, нездрава јадикања које само себе гута и ничему другому од користи није.

Та његова непорушена чистота остаје му и онда, кад, у зрелијим годинама, већ човјек од педесет љета, последије дугог сретног живота брачног са предметом своје прве љубави и имајући једанаестеро дјеце, срце његово плану за удатом младом љепотицом. Пјесник је нашао за добро објаснити у предговору своје књиге тај одношај, и објашњење које даје, свакако је важно за читаоца.

Почетком седамдесете (1870) г. бивши мучен од живчане болести, лјечници му наредише да узме морска купања. Како је у Боци становао, није требало да на далеко та купања иште. Једне дана шетао је с пријатељем по морској обали. Пролазе мимо кућу гдје на прозору сједи прекрасна женска глава. Пријатељ је поздрави, уједно с тиме и пјесник подиже своје очи навише и остаје поражен ње вилинском красотом. У томе тренутку осјети се као потпуно оздрављен. Бива му при томе као да се пробудио из дубока сна. Дознаје од пријатеља да је она од скоро удата. Не може да дочека другог дана. Иде опет под прозор чаробне љепотице и наводи је на истоме мјесту, гдје је њу јучер спазио. „Пошто смо се измијенили поздравима, нијесам могао да одолим жељи (сам казује), да јој не речем: „не знам што је ово, госпођо, али сте ми од душе мила без сваке зле по-

мисли!..“ Мало по мало ступио сам с њоме у врло тијесну свезу, понављајућ јој непрестано да ју љубим. И доиста љубио сам је безмјерно, топло, необичајно, али посве часно и поштено!“ *Magis amans non magis concupiscit coitum*“.

И тако пониче одношај, који би заслужио пажње у оних модерних романописаца којима је мила подробна психолошка анализа; — само што они за своју анализу узимљу обично душе ниске, злочиначке и материјалистичне до грдобе. Овђе, напротив, љуби педесетољетни сретни муж и отац деветнаестољетну љепотицу, жену другога мужа. Она му враћа љубав за љубав, но опет не постаје њеном мужу своје. Оба мужа свјетом пријатељску међу се одвајају због чине и њихове супруге. Прошло је за тим неколико година. Тешка је судбина почела стизати обје породице. Умирање им дјецe и најближе својте, а 1891 године умрије и „Невенка“ као што је пјесник крстио предмет своје друге љубави. Невенка, — од невенути! Збир се завршава додирљивим елегијама класичког народног израза, као најљепше признајемо „Ход’те“ (стр. 229) и „Да сам“ (стр. 257).

Јован се Сундечић родио у Босни у околици Лијевна (недалеко од далматинске границе). Године 1843. посла га отац у Задар у православно сјемениште, гдје је свршио своје науке и био за свештеника рукоположен; у 50-тим годинама ту је

дјеловао и као професор.³⁾ Кад је сада владајући Књаз црногорски Никола почетком шездесете године ступио на престо, позвао је к себи Сундечића за свога тајника. Сундечић је у Црној Гори стекао себи трајних заслуга настојањем око тамошњег школства, пробудињем у Књазу Николи пјесничког дара и ширењем у Црној Гори онога идеално-високог патријотизма којим се Црногорци истичу над свијем јужнијем Словенима. Књаз је Никола често пута повјерио Сундечићу важних дипломатских послова. У седамдесетим годинама здравље Сундечићево ослабило. Књаз му назначи пензију од 500 динара, али га још и данас у важним пословима позивље на савјетовање.

Препоручујемо Сундечићу да се у својој књизи, ако то већ није и онако учинио, побљежити своје успомене о Црној Гори: оне би биле веома знатним извором за новију историју те земље.

О првих 15 година владавине Књаза Николе ништа није до сада исцрпљиво ни вјеродостојно написано било; — а то управ и јест доба за Црну Гору веома важно, јер преставља прелаз к новој епохи у историји

3) Професорован је од новембра 1853. до новембра 1863.

Уред. Прос.

4) То је било у прољећу 1873.

Уред. Прос.

те земље, која почиње ратом 1876 ⁵⁾ године. ⁶⁾

Сундечић припада к најплеменитијим патриотима српско-хрватским и заслужио би доиста и с једне и с друге стране већега признања него ли је то до сада бивало. Он је један од оних пробуђенијих синова братскога народа који признају да Срби и Хрвати састављају једну једину народност и да међу њима нема никаквих битних разлика, а да се мјесне варијације распухују да би се показивале веће, те служиле намјерама они-

5) 1875. Уред. Прос.

6) Лијепа је ова жеља врлог нашег брата Чеха; али је Сундечић већ стар, па опет и доживотни почасни секретар Цег. Височанства: а као такови, доиста не може много што-шта на видјело извијети, што би ожалост нама нимивијега интереса било.

јех, који ради политичких узрока, не могу жељети да би се србо-хрватски народ утврдио те истакнуо заједнички циљ, који не би никако био у потпору познатоме „Drang nach Osten“. Жељећи Хрватима показати да, и ако је Срб, осијећа се с њима у заједници, Сундечић није издао завјетну своју књигу ћирилицом, него управ латиницом, што му (у осталом) није управ први пут. Хоће ли у томе дочекати revanche са стране хрватских патриота? ⁷⁾

Нб.

7) Сигурно многуваженом оцијењивачу није у познању, да су баш одскоро неки патриоти хрватски путем својих јавних гласила кавали свијету, да код њих има версификација као Сундечић „po pet za groš“.... „Grosses rissum, da ti utrobnica ne iskочи!“ —

Уред. Прос.

НАЦИОНАЛНА
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

ОПИС МАНАСТИРА МОРАЧЕ. ¹⁾

Са његовим припадностима.

Пише Андрија Јовићевић, учитељ.

Српске земље поносе се са великим бројем цркава и манастира, које су градили Немањићи по својој држави из велике побожности и страхопоштовања према Богу, а и намјером, да би се њихов народ — Срби —

1) Велевриједни писац више је натписа у овоме чланку вијерно снимио. Они су изрезани у великијем минејским скраћеницама свезаним једнијех с другим. За сада ми печатамо исте натписе онако, како их је писац прочитао и написао; а постараћемо се, ако икако

одржао у православној вјери, молећи се Богу у овим светим обитељима. Владаоци од породице Немањића били су задахнути страхом Божијим и тврдом вјером у Бога, те им нико није могао наудити. Држава српска за ври-

узмогнемо, да их у вијернијем изрезима у дрвету донесемо у једној, буд' којој, свесци наше „Просвјете,“ као прилог овоме важном опису. — Међутим, нека је искрена хвала госп. Јовићевићу на његовом толиком труду околу овог посла. —
Уредн.

јеме њихово напредовала је у сваком изобиљу, уживајући сва права земаљска. Полагајући надежду на Бога и на свете цркве, Немањићи су и градили свуда по својој држави цркве и манастире, који су свједоци тадашње сјајности, тадашње побожности, слоге, напретка, величине и богатства српског.

Из доба Немањића остало нам је по свим српским земљама велики број њихових славних и величанствених задужбина — манастира, који су онда, па за вријеме српског робовања, па и данас, служили, као најбољи чувари православне вјероисповједи међу Србима. Немањићевих задужбина и у Црној Гори налази се повећи број, од којих је највеличанственији манастир Морача, којег је Стефан, син Вуканов, а унук Стефана Немање, саградио на десној обали р. Мораче 6760 г. од ств. св. а 1252 г. од р. х. за вријеме владања краља Уроша, као што свједочи и сами натпис, који се од то доба налази на великим и малу великих врати од женске припрате овако гласи:

„Сии святии храмъ ирв святиѣ дѣвы богородице сѣздах и украсих в име успение азъ стефанъ син великаго кнеза влка внук святаго симеона неман и сия быша в дни благочестиваго краля нашего урош в лѣто 6760 индикта. 107.—“

Црква овог манастира посвећена је Успенију Пресвете Богородице. Цјело црквено здање са свима одјељењима саграђено је од туха (сиге), којег су доносили из Тушине (Дробњака), ће се и данас налазе читаве стијене од туха. Овај манастир јест један између најљепших старина у Црној Гори, и одликује се од осталих, како својом величином, тако унутрашњом и спољном израдом и планом грађевине. Дужина цркве међу зидовима износи 22·70 м., ширина 6·36 м. а висина око 23 м. Саставни дјелови цркве јесу: мушка и женска припрата, олтар, пјевнице, проскомидија, ђаконик и Стефан-црква. Дужина женске припрате износи 7·50 м., мушке 8·85 м.,

олтара 5·63 м. Мушка од женске припрате одијељена је зидом, тако исто лијева пјевница од проскомидије, проскомидија од олтара а олтар од ђаконика. Дужина пјевница износи 3·78 м. а ширина 3·33 м.; дужина проскомидије износи 2·73 м. а ширина 2·65 м.; дужина ђаконика износи 2·60 м. а ширина 2·70 м.; дужина Стефан-цркве износи 3·80 м. а ширина 2·65 м.. Олтар је над свима одјељењима уздигнут за један степен. Између пјевнице над амвоном подигнуто је доста велико кубе са осам около повећих прозора и на врху са крстом великим до 1·50 м. на крајевима са позлаћеним јабукама и на лицу са пет унакрстних слика.

На југу женске припрате су врата, којима се свакодневно улази у цркву, а спиријед на лицу налазе се велика врата, висока 3 м., која се отварају само у вријеме великих свјетослужби и народних скупова; на горњем прагу ових врата налази се горњоменути натпис. Исто тако велика врата налазе се и између мушке и женске припрате и над њима на горњој врати следећи натпис:

„в храмъ живота люде внидѣте, хвалеще и славеще. единаосущну. и животворещу. троицу.“

Како велика врата на женској припрати, тако исто и врата на мушкој, изгледају, као у средини дебљине зида, јер имају са страна по три ступца вратника, који је сваки један од другог упуштенији унутра. Сви вратници састављени су више горњег прага у виду полукруга. Вратници су од љутог камена, којег се налази близу манастира, али је тако углаћен, да бисте с првог погледа рекли, да је од мермера. На великим спољним вратима уз саставак вратница налазе се многоугласти ступчићи свуд у околу од истог камена. Више обојих врата над самим њима у полукругној икони изражена је св. Богородица са младенцем Исусом на роукама, а са страна крилати анђели. Цртеж оввијех двију икона одликује се од осталих, како својом

бојом и обликом, тако смиреношћу и благонаклоношћу; с тога држим, да су ове двије иконе остале цјелокупне и недирнуте још од оних изображења, кад је први пут сликана црква за вријеме њеног основача, **Стефана Вуканова Немањића**.

У мушкој припрати одма с десне стране при зиду налази се гробница, коју сачињавају само два камена дивно углађена и украшена. Дугачка је 2·24 м., широка 0·86 м. а висока 1·19 м.. Говори се, да је овђе упопан **Стефан Вуканов Немањић**, који се био — по предању — при старости закалуђерио, ње се налази и сад — по народном причању — његова питака ишарана бијелим костима, а која је дугачка 1·287 м.

Темељ је цијеле цркве од љутог камена а остало је од туха. Зид је врло дебео. У почетку је био овај манастир покривен оловом, јер га се — по причању — налазило озго по сводовима, кад се први пут црква прекривала, а налазило се и онда унутра и овог прошлог љета, кад је црква прекривана.

Од 1252 г., т. ј. од свог постанка па до свршетка 15-ог вијека, цвјетао је у сваком изобиљу и био је богато снабдјевен свим потребама, као и манастирским имањем, судећи по његовој унутрашњој и спољној грађевини; а при свршетку 15-ог, или одма у почетку 16-ог вијека ударе Турци са великом војском на Горњу и Доњу Морачу, те оглобе народ, поарају обје Мораче и опустоше овај манастир, запале га, скину с њега олово, украсе изразбијају и понесе све из њега, што су били у њ оставили калуђери. Тада су кћели, да отворе гроб, али, свом приликом, нијесу могли, јер је поклопац одвећ велик и тежак, те га нијесу могли одвалити и подићи; а улагали су доста труда и мукe, јер су у саставу обје ивице изрубане. Народно предање каже: да је том приликом сукнуо плам огњени из гроба, те се Турци уплашили, побјегли и у бјегању са Свети-горе падали у Морачу, а пошто изашли уз стрмене морачке

стране и окренули ка Колашину, обреле им се мјесто пушака лопате, због чега се то мјесто прозове „Лопате“.

По овом опустошењу, остао је овај манастир у најгорем стању; нијесу били у стању поправити га, него је тако опустошен стојао — по предању — око 70 година, а тада се поправила мушка припрата, олтар и обје пјевнице и украсили се. Црква се покрила — свом приликом „клицом“ — настојањем кнеза *Вукџа Вучетића* из Роваца, чија се слика налази одма с десне стране великих врата од мушке припрате. Тада се први пут после опустошења почела поправљати, т. ј. 1575 г., као што гласи и натпис, који се налази унутра над великим вратима:

† Благовољниѣм оца. и поспешениѣм сына, и савршениѣм веесвятаго духа. си святии божаставни храм оуспеніе пречистыіе богородице. сазда бѣ трудом и подвигом великаго краля стефана, сына великаго кралуљкана. по сих же и пописавъ святыи ми воображенми. По мѣроу вѣстоу же бѣиѣ пороушени. и обрете іермонаха тома, ігоумень, ва тоурска ноужна времена. и обнови, і пописа святыи воображеніи са братіями яже о христе. и са хтитори і приложници. и са настојаниѣм кнеза вукџа. валѣто .ѣ. ѣ. ѣ. (7083) саврши се мѣсеца октемрѣя. ѣ. ѣ. (23) день. и ва тожде лето престави се сръбьски патријарха макариѣ.“

Као што се види из овог натписа, црква је стојала неко вријеме порушена, па ју је обновио у врло нужним и тешким часовима због насиља турског игумен и настојатељ овог манастира Тома с осталом братијом калуђерима трошком добара манастирских и својевољним прилозима 7083 г. од створења свијета а 1575 од рождества Христова. Можда те исте године је и проскомидија украшена, али у натпису над жртвеником не

спомиње се горе-поменути игуман Тома, нити се именује година, кад је украшена. Тај натпис гласи овако: „Повелѣниѣм игумена ермонах макариа. троуди се оуеродно о сѣих писани святихъ образъ въ проскомиди. ермонах лука и ермонах гierasим богъ да прости.“ — Из овог се види, да су по заповједи тадашњег игумана Макарија написали је јермонаси Лука и Герасим. За сликање украса нијесу добављали никог са стране, него су их красили исти јермонаси и калуђери, који су у том послу били врло вјешти, а већином су се учили по другим мјестима, као у Св. Гори и др.

За вријеме порушења овог манастира изразбијени су украси и у ђаконику, па и до данашњег дана није још од тада поправљан; али ће бити о том говора на другом мјесту. Тада су радили, да поправе само оно, што им је било од пријекне потребе за богослужење.

Свод од кубета украшен је са сликом Исуса Христа, анђелима и апостолима. По дну кубета је четири тропар Успенију Богоматере. Испод кубета у четири ћошка четири евангелиста, па с десна Рождество Пресвете Богородице, а с лијева Воскресеније Христово. Десна пјевница је украшена с ликом Бога и натписом: **ведхи даими**, — Цвјетоносијем, Крштењем и распењем Христовим; Пророцима, Тајном вечером, Умивањем ногу св. апостола, Бденијем св. апостола а испод свега св. Апостолима. Лијева је пјевница украшена Емануилом са 40 околу мученика, Сретењем Господњим, Рождеством Христовим, трикратним Петровим отрицањем и испод свега светитељима. У саставу десне пјевнице са олтаром је лик Исусов са натписом: **о пантократорь**, а у саставу лијеве пјевнице са олтаром је лик Богородичин са натписом **юдиги-триа**.

Чело од мушке припрате украшено је Успенијем св. Богородице у великоме изображено Исусом, разним Светитељима, као: Константином и Јеленом и др. На челу с десна на-

лази се слика кнеза Вукића, чијим је настојањем ово и изображено, преклоњење главе а молећи се Богу, да га прими у своје небесно царство, са натписом: „**велики кнез вукѣ вучетик**.“ Десна је страна изображена са Ваведенијем, како је Тома опипао Исусу ране, Исус цијели лудога, и испод тога разни светитељи. Лијева је страна украшена са Преображењем Христовим, Анђелима, Митроносицама, Васкресењем Лазаревим и разним Светитељима. Изнад свега тога при небу над мушком припратом изображен је Ангел са натписом: „**велика саветь аггелъ**.“

У олтару је на четвероуглој катедри од камена св. трпеза, која је дугачка 1·36 м. а широка 0·67 м.; над њом се налази небо до 2·50 м. у пречнику. На истоку од св. трпезе је са степенима узвишено од љутог камена мосто за Архијереја, а околу, т. ј. св. трпезе и лијева за свештенике. Свод олтарног кубета украшен је сликом Христовом са Анђелима а остали простор са св. Богородицом, Архангелом Михаилом и Гаврилом, Причешћивањем Апостола св. Епископима, Анђелима господњим и св. угодницима.

Проскомидија је украшена са Духом Светим у виду човјечијем, окружен са анђелима, пророцима, св. архијепскопима и епископима. Изнад жртвеника насликано је: чаша, дискос, звјездца, ожица, сунђер и покровци.

По народном предању овај данашњи иконостас није од 1575 год., него га је после приложио Патријарх Пећки *Василије Вркић* и то овом приликом: кад је дошао у овај манастир, ступио је, да отвори гроб, те му се осуши десна страна тијела; после се помоли Богу, и оздрави, — те тим узроком и приложи овом манастиру данас постојећи иконостас. Престолна икона Исуса Христа окружена је са апостолима а икона св. Богородице са пророцима. На мјесту јужних двери је икона Успенија Пресвете Богородице, коме је дану и црква посвећена, а на мјесту сјеверних, Архангел Михаил.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
DURDEVO
CRNOJEVIC

Изнад главних икона Апостоли са Исусом у сриједи. На врху Распеће Христово у великоме са Мирносицама, све украшено са врло дивним позлаћеним израдама од дрвета. Над царским дверима налази се „недреманое око“ са матером Божијом и ангелима. Испод главних икона нема никаквих ликова, него мјесто њих виси завјеса од постава. На иконостасу налазе се само царске двери високе 2 м.

На три године после поправке муш. припрате и олтара обновила се и поправила и жен. припрата трудом игумена *Мојсеја* са осталом братијом за вријеме турског насиља 7086 г. од ст. св. а 1578 од рожд. Христовога, као што и натпис у жен. припрати над вратима Стеван-цркве гласи:

† Благоволеніем оца и поспешеніем сына и сввршешеніем всесвятаго духа. сий свята припрата пописа се святыми ваображенми. троудом и подвигом іермонаха мойсея игумена, са братиями, яже о христѣ. ва тоурска ноуждѣна времена. ва лѣто. 5.11.5. (7086) и ва тожде лето и тръpezарію сагради зданіем и савршши. и писаніе савршши се. мѣсеца іюлія. 11 (18) дань.

Предња страна жен. припрате преставља нам опширно страшни суд: у врху праведни судија са Богородицом, Предтечом и ангелима, испод

тога престол, па до над вратима страшни суд. На челу с лијева више врати Аврам и Богородица сједе а с десна њих благоразумни разбојник стоји и држи крст. Испод њих Скинију завјета Господња Мојсеј и Арона каде. С лијева великих врати на улаз у муш. припрату је лик Исусов сједећег у престолу са натписом: „царъ царѣствующим и господъ господствующим и вѣлкіы архіерей“, а с десна је лик св. Богородице сједеће у престолу са натписом: елѣ оуса. Стражња страна представља чудеса Исусова, почињући од првог његовог чуда у Кани Галилејској па до свог распећа. Десна страна преставља Вселенске саборе у седам слика а лијева „лозу Јесејеву“. У слици уметнути су пророци, који пророкују Христа, држећи га у руци, — и цијело житије Христово до распећа.

Испод свега тога са светитицима на десној страни у малом облику престављени су светитељи са крстом у руци, па испод њих у врло великом облику светитељи, мученици и испосници. На десној страни од врати Стеван-цркве налази се лик краља Стефана, како прима иночески чин, а мало на десно до тога св. Богородица приводи краља Стефана са сликом овог истог манастира у руци **Цару царствујущим**, и моли га, да га прими у своје вјечно царство. (Разумије се „**Стеван Вуканов Немањић**.“ И данас га у Морачи спомињу: њеко „**краљ Стеван**“ а њеко „**свети краљ**.“)

(Наставиће се.)

ОПИС ПАРАСТОСА ВИЋЕНТИЈУ ЈОВАНОВИЋУ МИТРОПОЛИТУ КАРЛОВАЧКОМ И БИОГРАДСКОМ ОД 1731.—1737. ГОДИНЕ.¹⁾

Манастир Раковац има да забиљежи златним словима у своју манастирску хронику један необичан догађај, а не мање и историја са пијететом треба да спомиње један свечан акт, који се извршио 23. октобра о. г. у цркви манастира Раковца. Више од 100. година не памти манастир Раковац да је имао тако узвишене госте какве је имао на дан 23. октобра о. г. Од много година, не памти ни једно манастирско братство, да је когод у којој обитељи дочекао и поздравио три освешане главе — три мила своја Архијереја! —

Испричаћу вам у кратко значај данашњег дана само се бојим и побојавам е ми је слаба снага на перу, да опише осјећаје на данашњи дан, да опише необичну светковину у манастиру Раковцу.

На црквеној кули манастира Раковца од 1740. до дана данашњега лежале су у једном малом сандучету кости блаженоупокојеног и узоритог Архијереја и митрополита **Вићентија Јовановића** који је у Београду умро 6. јунија 1737. а за тим при митрополиту Карловачком Павлу Ненадовићу из Београда у манастир Раковац пренесене, и у капели која је на манастирској кули у једном малом сандуку остављене. И ето 150. година лежале су те кости непокопане у манастирској капели у сандуку малом и трошном, и вико жив не може протумачити немарност свију прошлих настојатеља

1) Ови смо опис примили и врло радо, као повјесној забиљежници, дали му мјеста у нашој „Просвјети.“ а тим више, што је мученички митрополит **Вићентије Јовановић**, као што знамо, заузимао се и за црногорску православну цркву, па се зато и ми свесрдно присаједињавамо оном усклику у закључку овог описа: „Слава му „отъ нынѣ и до вѣка!“...“ а „Слава!“ и Његовој Светости патријарху **Георгију**, који је наредио, да се оне блажене кости од толике неопростиве заборава ослободу и да им се, иза толико година, часно упокоје даде.

Уред.

Раковачких кад се не постараше да тако достојном архијереју нађу достојна мјеста у цркви манастирској, којој је он велики ктитор био. У манастиру Раковцу били су настојатељи толики чувени архимандрити и не нађе се ни једне руке која би кости Вићентијеве вином прелила и на достојно мјесто покопала. Знамо, а и на самом сандуку у ком су кости Вићентијеве лежале стоји написано: да су кости Вићентија Јовановића пренесене из Биограда у манастир Раковац при митрополиту Павлу Ненадовићу, но нигдје не стоји за што се онда при преносу, па све до дана данашњега нијесу те кости покопале. Када је савез прота Димитрије Руварац написао године 1886. исторично-критичну књигу о Вићентију Јовановићу митрополиту карловачком и биоградском од 1731—1737. и у њој јасно као сунце, из оних историјским фактима изнио и доказао какав је митрополит Вићентије био архијереј и какав Србин и поборник за православије, онда је баш у то доба када је поменута књига изашла на свијет, био у манастиру Раковцу блаженоупокојени патријарх **Герман Анђелић** и том приликом тадашњи Раковачки игуман Г. П. умоли га за савјет шта да чини са костима Вићентијевим? Видјело се, да је покојни патријарх и сам био тога мишљења као и Руварац о митрополиту Вићентију те је игуману одговорио ове ријечи: „*причекаћемо да видимо шта ће на Руварчеву књигу рећи Вишковић, Лударић и други јер тако великом мужу и посље гроба припада велика слава, те ће шребати и кости му покопати са великом поштом.*“ Када је манастир Раковац посјетио данашњи св. патријарх **Георгије** између осталог упитао је г. игумана и о непокопаним костима Вићентијевим и кад их је при том видио у трошном и јадном сандуку изјавио је своје жаљење, да до данас

нијесу те кости покопане, а у исто доба и наредио је, да жељи, да се те кости што прије покопају.

Прошло је од тог доба више од 2. године дана. Жељу Његове Светости преузвишеног господина патријарха **Георгија** прихватио је вољно настојатељ ман. Раковца и све је било наређено само се чекао програм и дан да се одреди када да се покопају кости Вићентијеве. И Његову Светост, и настојатеља ман. Раковца у том је много потпомогао прота **Д. Руварац**, који је вољно на себе примио и припрему за покоп костију и да буде бесједник на парастосу који је наређен на дан покопа костију. — Дан покопа био је одређен за 23. октобра како би на покопу и парастосу и свети Архиепископски Синод заступљен био, јер још тог дана на окупу бјеше. И тога дана, тронула се Његова Светост у пратњи Преосвештене г. г. Епископа Пакрачког **Мирона**, и Горњо-Карловачког **Михајла** те и остале своје дворске свите у манастир Раковац где су их дочекали, осим Раковачког настојатеља и братства, још и сви настојатељи београдских манастира и ковиљски игуман **Мирон** те Његову Светост уз звонење звона допратили у манастирске одаје, а за тим је братство манастирско целивало десницу љубљеном патријарху и г. г. епископима. Тачно у 9. сати звонило је на литургију те се народ искупио да учасник буде необичне свечаности и за час је црква дупком пуна била. Литургија је била архиепископска а одслужено ју је млади и милни владика **Михајло** Горњо-Карловачки са више игумана и јеромонаха. На литургији произведен је г. **Димитрије Руварац** за проту по нарочитој жељи Његове Светости, а тиме доказао колико цијени и уважава рад једног правог и неуморног радника у винограду господњем! — Његова Светост и г. Епископ пакрачки за вријеме литургије били су у олтару, а по свршетку литургије огласише звона са манастирске куле за покој душе блаженоупокојеног митрополита Вићентија. И Његова Светост, и оба преосвештена

Епископа обучени учествоваше код парастоса, а окружени са 25. свештеничких и монашких лица. Гледајући овако необично свечани призор срце у грудима затрепти необичним миљем, и њеко ванредно осјећање осјећа човјек у души својој, а побожност обузме и срце и душу, па у том светом заносу чисто би човјек цијелом свијету довикнуо: еј Србине на далеку те нема, јер си чувен и виђен са твојих дивних православних обрета!.. —

При свршетку парастоса, изговорио је г. прота **Руварац** бесједу коју је написао по историјским фактима, и у којој је изнио од рођења па до смрти, и од преноса из Биограда до дана данашњег све што је знао о узоритом Архиепископу и митрополиту Вићентију Јовановићу. **Бесједа** је према животу и раду митрополита Вићентија била дугачка али је са пажњом саслушана. Из ове бесједе види се јасно и чисто да је митрополит био Вићентије и да је он је ону господу који својим златним пером лакомислено окаљаше име **Вићентија Јовановића** и достојанство Српско, зар на тај начин да прибору свби и књижевне славе и материјалне користи!?!... Гријех је неопростив *Гаври Витковићу, Максиму Лудајкићу* и другима, који онако наопако у историји преставише Вићентија Јовановића.. Когод прочита ову врхуну књигу, која је у више примјерака штампана и у народ раздана сваки ће свјестан Србин рећи: *Слава ти узорити Архиепископу, на вијеки слава!* —²⁾

По свршеном парастосу био је објед у манастирској великој трапезарији за 45. особа. За ручком је такође

2) Кости митрополита Вићентија положене су дан прије у један мали бакарни сандучић и увијане у један отвор на капели која је наиздана на звонику манастирском о трошку покојног Вићентија. Над затвором стоји данас мраморна плоча на којој је написано ово: „**Овде почивају кости митрополита „Вићентија Јовановића, 1731—1737.**

„Исте је пренио из Биограда 1749 у ову „капелу митрополит **Павле Ненадовић**, а „овде положио по учиненом парастосу 23. окт. 1893. и плочу ову поставио Патријарх Српски **Георгије Бранковић.**“ —

НАЦИОНАЛНА
BIBLIOTEKA
CORE

DURĐEV
CRNOJEVIĆ

учињен мали помен по црквеном правиду а по том се дигао Високопречасни господин Архимандрит *Иларијон Руварац* те је са највећим одушевљењем говорио о значају данашњег парастоса или управо о значају данашњег славља, са заносом је даље говорио о блаженоупокојеном митрополиту Вићентију, који је у оно доба био прави митрополит — мученик и борац, јер се неуморно и неустрашиво борио за народне привилегије и народна права, жали се на све оне који окаљаше тако свијетло име као што бјеше Вићентије Јовановић. Завршујући г. Руварац свој говор благодарио је Његовој Светости господину Патријарху **Георгију** што је наредио покошање костију и парастос великом јерарху **Вићентију** — а Његовој Светости српском патријарху жели да дочека сваки успјех у својим тежњама за које је он увјерен да су племените и добробитне по цркву и народ. Сви присутни били су одушевљени говором ученога Архимандрита Рувараца. За тим је устао цркв. маг. и патријаршки тајник г. *И. Ђурђић*, ем. с. е. од г. Рувараца и других да и он коју

проговори о Вићентију Јовановићу. И заиста дивкли смо се рјечитом секретару како је систематски низао радове, патње и невоље Вићентијеве, од оног дана када је исти црну ризу на себе примио па све до смрти. Акта у митрополитској архиви, и акта у бечкој царској архиви, као и дневник кога је Вићентије својом руком водио и који се налази у митрополитској архиви у Карловцима, јасно свједоче да је **Вићентије Јовановић** био велики пријатељ народа српског. Одавно се говори да је г. Ђурић намјеран описати и издати све што је важније о митрополиту Вићентију, па дај Боже да и то дочекамо! — При свршетку говора г. Ђурића, Св. Патријарх и сви присутни клицали су да живи секретар Ђурић!! —

Његова Светост се истог дана са својом свитом повратила у своју резиденцију у Карловце.

Завршујући опис овог необичног светковине кличемо: Слава узорном митрополиту — неуморном борнику православија и великом борцу за народна права, **Вићентију Јовановићу** до вјeka „слава“! —

С. Попић.

IV. Д И О.

ЗА НАРОДНО БЛАГО.

ПРИПОВИЈЕТКЕ.

Лукави Ћбсо. 1)

Био један човјек којему је било име Ћбсо. Он је имао жену и једног магарца и кућу, која је била покрај пута, у којој је држао по мало пића: те кад би какав путник наљеглао, могао је ту починут; а Ћбсо је чешће пута ишао са својим магарцем у дрва.

1) Под овим насловом има много народних прича; те се види, да су тада држали Ћбса за великог вјештака.

Тако једног дана пође Ћбсо са својим магарцем у дрва, за тим наљегну два трговца (брата,) и као уморни сврате у кућу Ћбсову да почину. До мало дође Ћбсо из дрва и запита жену: „Ко је то у кућу?“ — Жена му одговори, да су дошли два трговца и да носе бисаге пара; тада јој рече Ћбсо: „Донеси ми ону моју ћесу с карантанима, (бакарни новац) па ти хајде у кућу.“ — Жена му донесе ћесу и

врати се у кућу. Ђосо проспе оне своје новце пред његовим магарцем; трговци чују у кућу ће звечу паре па се наклоне на прозор, виде пред магарцем паре зачуде се и запитају Ђоса „што је то?..“ Он им одговори: „Зар нијесте чули, да мој магарац истура паре.“ и уљеже код њих, а жени рече, да покупи паре и да свеже магарца. За тим га запитају трговци: „Оли нам продат магарца, а ништи новаца колико оћеш?“ — Он им одговори: „Не могу га продат, јер сваки дан истура по оволико новаца.“ — Трговци речу: „Даћемо ти цијеле наше новце с којима смо кренули у трговину; — погоде се и попију пиће. —

Трговци приме магарца и запитају Ђоса: „Чим ћемо га хранит?“ — „Направите колибу за сама њега ће ће лежат, и дајте му сувишно онса и мекиња.“ — Ђосо их је наговарао, да га преију, како би магарац прије цркао. — За тим пођу трговци у кући и учине како им је Ђосо наредио. Сјутра дан пођу трговци у колибу, виде магарца, мислећи да је нађу мртва; отворе врата од колибе, и зачуде се кад нађу магарца мртва. Пошто виђоше трговци да их је Ђосо преварио одмах пођу код куће Ђосове да приме новце, које су дали за магарца.

Ђосо је знао шта ће да буде; пође у гору и ухвати два зеца жива, дође код куће и нареди жени да зготови вечеру и дадне јој једнога зеца да га чува, и рече јој: „Кад дођу трговци и запитају ће сам: казаћеш, да сам пошао у дрва и упути их како ће к' мени доћ.“ — И пође Ђосо у дрва; узме оног другог зеца и свеже га у гору крај себе. — Мало за тим ево ти трговаца код куће његове. Запитају жену: „Бе је Ђосо?“ — Она им одговори, као Ђосо што је био наредио и упути их к њему. — Трговци кад дођу у гору, нађу Ђоса и запитају га: „Зашто нас превари, те нам даде магарца, за онолике новце, који није истурао паре него је сјутри дан липсао?“ — Ђосо им одговори: „Па кад је тако, оно је по мојој штети ни-

је по вашој; него ћемо поћ код куће, да коначимо и да примите новце.“ — Трговци се с тијем ријечима задовоље. — Ђосо одријеши зеца, којега је био са собом повео и рече му — како ће чут трговци — „пођи код куће и реци, да зготове вечеру.“ — Зец, као зец, побјеже у гору. — Трговци пођу с Ђосом код куће на конак, нађу вечеру готову и жену ће милује оног зеца, што је остао код куће. Трговци зачуде се и запитају Ђоса: „Је л' ово они зец, што си га послао да каже, да зготове вечеру?“ — Ђосо одговори, да јест „и да ми није њега не бих могао ништа узрадит пошто немам ћеце ни другог слуге.“ —

Трговци мислећи, да је то истина речу му: „Ни ми немамо наше ћеце, нити нас има ко послужит, него нам продај овог зеца за оне исте новце, што смо ти прије за магарца даде.“ — Ђосо се најприје изговарао, да не може га никако продат; ал' на његовој пристане. — Сјутри дан трговци пођу кући и понесу са собом зеца. — Кад дођу код куће пошљу њега својим послуша; али им се зец више не врати. Кад трговци виђоше да их је опет Ђосо преварио крену му кући.

Ђосо се томе надао: закоље говече и извади водени мјехир; напуни га крви и рече жени: „Кад дођу трговци, ти стави ови мјехир, с' крвљу под кошчљу око врата, да га не могу виђет. Трговци ће искат паре, које сам им ја узео. Ја ћу их искат у тебе; а ти вичи „недам!“ — Ја ћу се наљутит, обали ћу те и узет нож, да те бајаги закољем, и распорићу мјехир да источи крв; а ти се копрцај, за тим ћу узет моју свиралу, пухнућу ти на ухо; а ти одмах скочи, као да није ништа било, али немој ништа да збориш.“ Мало за тим ево ти трговаца код Ђоса, да ишту паре, пријетећи да ће га убити. — Одма почеше да ишту паре. — Ђосо, као Ђосо, почне искат у жене паре. — Жена говораше — „Ја недам!“ — Ђосо се бајаги наљути: узме нож, и обали жену; пресијече мјехир око грла. —

Одма почне крв, и жена се почне копрцат. — Трговци кад виде, би им жао.

Кад источи крв из мјехура; Ђосо узме свиралу, пухне жени на ухо, и жена скочи, као да није ништа било. — Трговци се нађу у чуду кад виде шта би, и речу Ђосу: „И наше су жене зле, па неможемо изаћи ш њима на крај; него нам дај ту свиралу, да и ми наше жене научимо на памет.“ — Ђосо то једва и дочека, — дадне им свиралу.

Трговци пођу кући и тако једног дана нађуте се на своје жене и оба двије закољу, за тим стану пухати им са свиралом у уши: но то би залуду. Кад виђоше шта учињеше од својијех жена одоше жалосни код Ђоса: уфате га, ставе га у врећу и понесу да га баче у воду. — Тако носећи Ђоса почину у једну кућу, а Ђоса оставе у врећу пред кућом. — Ђосо је непрестано викао из вреће: „хоћу“ — „нећу“... Трговци су један чобанин, који чуваше браве и чувши Ђоса ће виче из вреће „хоћу“ — „нећу“; ... приђе к њим и рече му: „Шта то богати вичеш непрестано „хоћу“ „нећу“?...“ Ђосо му одговори: „Има у једног богатог трговца шћер, па ми вичу, да је узем; а ја сам ожењен, па не ћу моју жену да оставим.“ — Чобанин кад разумије ријечи Ђосове, мисљаше да је истина и рече: „Остани ти код оваца; а мене завучи у врећу.“ — Ђосо то једва дочека и учини тако. — За тим трговци изиду из куће: узму врећу мислећи, — Ђосо је, — и баче невиног чобанина у воду, те се утопи.

Кад се врате трговци истим путем: виде Ђоса, зачуде се и речу му: „Оклен ти овђе се бравима; а ми те бачисмо у воду?“ — Ђосо им рече: „Ви сте мене за моју срећу у воду бачили јер тамо имаше на хиљаде оваца, те сам ово извадио; а да сам имао друга и више бих. —“ „Они речу: „Можемо ли ми?...“ „Може те, како не! — одговори Ђосо, — само да пођемо заједно: ви први скочите, па ћу ја.“ — Тако и учине; те се

трговци утопе, а Ђосу остану и паре и брави, — и оде дома. Народна пословица вели: „Ко умије њему двије.“ —

Више за интерес, но за срећу.

Био један човјек сиромаш, који је живио у вароши. Имао је једну своју кућу. Пред вратима исте куће била је једна велика плоча, на коју је тај сиромаш гледао једну велику страшну змију, од које се плашио. — И због тога немога више стајати у ту кућу; него је прода једном бузацији¹⁾ у истој вароши. Бузација када пријеђе у кућу, коју је купио, види змију на оној плочи, препане се; али није стиго бјегат, него се поврати, донесе комат љеба и дадне га змији. — Змија прими комат љеба, и у исти мах завуче се под плочу и донесе дукат златан у зубима, дадне га оном бузацији. — Бузација прими дукат и нађе се у чуду. — Тако је бузација чинио свако јутро; а змија му вазда давала по дукат златан, и за кратко вријеме учини се бузација најбогати у тој вароши, и учини, да иде на „ћабу“, (ће је Христе) и призове своју жену к себи и рече јој: „Тако излазим на „ћабу“, а ти остајеш; него ћеш свако јутро рано излазит пред врата и на ову плочу виђаћеш змију. Немој се ти препанут, него јој даји свако јутро по комат љеба; а она ће тебе по дукат златан.

Жена чувши рече: „хоћу...“ Бузација се опрости са свињема и пође на „ћабу.“ — Жена је чињела свако јутро како јој је рекао бузација. — Једног јутра изиде она у обор (авлију) да помуже краве; а остави дијете своје од 10—15 година у камару ће спава. Дијете се пробуди, изиђе и види змију — пред врата; а дијете, као дијете, препане се, узме велику плочу (камен) и гађе змију, те је располови на двије половине. — Змија онако у двије половине побјегне под плочу и сакрије се. — Друго јутро змија умиљи у исту камару ће је дијете спавало и изије дијете. — Мајка оног ђетета, када до-

1) „Буза“, то је неко пиће кисело, што се прави од брашна рметинова; и по томе се зове они што је прави „бузација.“

ђе у камару, зачуди се што јој се син не диже. Мислећи да спава, почне га звати да га пробуди. — Зове га, он се не озивље... На посљетку види да јој је син мртав: — сјети се злу. Не прође много времена, ево ти бузације с „џабе.“ — Када му исприча жена што му је било са сином и са змијом, он се врло ожалости, — и почне кleti змију. — Али змија изиде испод плоче и рече му: „Ја нијесам крива, него је крив био твој син, јер ме је гађао

каменом и раздвоио ме на поле; и ја сам га потље онако љутито ујела.“ — Бузација се мало утјеша за сином и ако више ђеце немаше, мислећи да ће му змија давати свако-дневно по дукат, као од пређе. — Но се змија више не указиваше, нити је могаше више виђет бузација, за то се немога он утјешит, што више змију не виђаше и што му недаваше по дукат златан, него иза кратког времена, свисне од жалости.

прибиљежио

М. Бошковић из Колашина.

ОБОДСКА ПРОСЛАВА

Од Радоја Црногорца.

(Свршетак.)

Кад Књаз ступи на Ободу граду,
Војници му стоје у параду;

Звона звоне, пуцају тофласи,
А с Обода вичу соколови,
„Здрaво Књажке, српска круно сјајна,
И здраво ти чета одабрајна!“

На дан ови свесрпскога славља,
Књаз војнике своје отпоздравља,
Па уљеже у бијелу цркву
Ђе свештенство помен оглашава
За спас душе Црнојевић Ива
И за душу оца Макарије
Што изради слова штампарије.

Кад из свете цркве изађоше,
За трпезом пуном заеједоше,
На челу јој сједи Књаз Никола,
А дворе га два сива сокола:
Два сердара Ријечке нахије
С три хиљаде славне Србадије.
Тада узе чашу Књаз Никола,
Те наздравил иза сјајног стола:
„Здрaво да сте просвјетни мегдани!
Здрaво и ви књижевници славни!
Здрaво да су мачи и анђари!
Здрaво и ви соколови стари,
Два сердара ријечке нахије,
Са милијем јатом Србадије,
Што ме озђе као сунце грије.“
Кад је Књажке свршио здравицу,
Тад од свију заори се страна!
„Бог живио Господара славна!“

И од других сјајнијех здравица,
Свијетлих од многијех лица,
Она бде да околу Обода.

Ог часа и овога дана,
Долеђела свега Српства вила,
Па к Ободу просвјетном мегдану,
Има још и једна небескога,
Па је златни вјенац донијела
И у њему десет златних пера
Од српскијех десет књижевника:

Једно бјеше перо *Доситеја*,
Друго бјеше перо *Ђеорђево*,
Треће бјеше перо *Мушицкога*,
А четврто *Радичевић Бранка*:
Пето перо било *Данчића*,
Шесто перо бјеше *Гундулића*;
А седмо је *Чубра Чојковића*,
Осмо перо бјеше *Јакшићево*,
Девето је *Караџића Вука*,
А десето *Филипа Вишњића*.

Па их вила сада даривала:
Једно даје ломној Гори Црној
И сувише вијенац од злата,
Друго даје земљи Шумадији,
Треће перо даје Војводини,
А четврто Далмацији даје;
Пето вџла Дубровнику даје,
А шесто је Боки поклонила,
Седмо даје земљи Херцеговој,
А осмо је Босни даровала;
А девето Србији нам старој

А десето земљи Македонској.

Пошто вила Србма даривала
То оружје просвјетних мегдана,
Вишњијем је Богом закумила,
Браћу Србе на свакојој страни:
Да се њиме српско име брани.

Тад се вила с Књазом руковала
И аманет њему свети дала;
Ка' пјеснику српском великоме
И ка' Црне Горе владоцу
Да просвјету српске земље миле,
Све то више Књажке подпомаже

Тад се вила с народом поздрави
Што бијаше на Ободу граду
Па одлеће к небу у висине,
Поврх српске миле царевине.

Боже мили, на свему ти хвала,
Баш је ово српска слава права
Те се ори с мора до Дунава!

Кад се сврши овај призор сјајни,
Књаз позива Пламенца Војводу,
Те му тада пред свијема рече:

„Чујеш ли ме војвода Пламенче!

Буди вођа ове сјајне чете,
Те је води пут простране Зете,
Нека и тај раван види равни,
Ђе се роди наш Немања свјетли,
Ђе с' и многи Срби одијелише,
Што за вјеру и крст војеваше;

А китица варош Подгорица,
Зете моје дивна перјаница,
Даће вама пића и јестива
Јер умије дочекат јунаке.

Уз пут ћете и Царев Лаз виђет,
Што учини црногорском ст'јењу,
Да с' на њему мунари не пењу.“

У то доба Књаз је захвалио
На дочеку Ријечкој нахији
И њезиној храброј Србадији;
Па он оде на Детиње равни
Уз дванајест младих ађутанта
Од Бригада свијех црногорских.
Весео је ка' с Вучјега Дола,
А јато му кроз Царев Лаз греде,
Па сад орли бојни мегдан гледе,
На коме је владика Данило
Сачувао славу Душанову.

Кад су били на Цареву Лазу,
Дочека их један соко сиви,
Златна су му крила до рамена,
Међ' којима мачи и андари
У 'вом часу бјеху прекрштени.
На глави му круна од јунака,

Би рекао да је Данил први,
Побједитељ Царевога Лаза;
Па се шета својијем мегданом
Који му је Српство сачувао.
Па се соко љуби са Србима
Што пролазе кроз витешки мегдан.
Пошто су се изгрлили били,
Мили Срби са соколом сивим,
Ка небу је соко одлетио,
А чета се даље упутила
Свуд праћена милом Србадијом.

А кад дође на Кокоте равне,
На погледу српске Зете славне,
Ђе је овог веселога дана,
Чека сада хиљада Љешњана;
Кад се ова дивна чета јави,
Хиљада је пушака поздрави

Све бурнијом и веселим гласом:
„Добро дошли и с добријем часом!“
Наста тутањ пушке револвера,
Поздрављају јунаке од пера,
Урнебесна појава се јека,
А трезва пунана их чека.

Ал' се чета ова скупи туна,
Па Кокоте поврху Ботуна,
Свуд седе за пуну трезву,
Наздрављајућ црногорском Кнезу
Свијех доги и српском јединству
И народу што се овђе збива,
Те је сада српски дочекива.

Пошто дочек сврши се и ови,
Унапријед поше соколови;
Ал' да видиш сада их сријета,
Дивна српска и поносна Зета,
Што чаробна природа је краси
Као вилу низ рамена власи;
Идућ даље кроз зетске равнице
Народне их свуд прате здравице.
Када доше у Књажеве дворе,
Што с' у дивној природи облаче
На Крушевац на бријег Мораче,
Ђе им нова сину Подгорица,
Ка' на исток свијетла Даница,
И Фундина и планине њене,
Све им и то пред очи изађе,
Као сунце кад с' на исток рађе.
Кад је чета разгледала била
Славне битке и славне мегдане
Уз медуност и орљевске стране,
Веља радост у грудни јој сину.
Па пошто се и берскијем вином
У Књажеве дворе почастила,
Тада се је к Дукљи упутила,

Ту да види споменике старе
 Што су негда краљеви градили,
 Не дајући паре ни динара
 Но прштећи јадну сиротињу.
 А данас се туда Црногорци
 У слободи ка' орлови шире,
 Захваљујућ Књазу и цјеснику
 Који чува српску сиротињу
 Као своје очи соколовске.
 X Пошто чета Дукљу разгледала,
 Тада она к Подгорици крену.
 Кад наступи мила чета ова
 Преко вељег моста Везирова,
 С крај Рибнице, с Немањина града,
 Запуцаше и топови сада,
 Свијет силни иде на сусрету,
 Да поздраву ову сјајну чету;
 А војска је стала у параде,
 Милој чети поздрав да одаде.
 Кад је доба од вечере било,
 Јато се је дивно окупило
 За софрама на Морачи хладној,
 Уз које су хиљаде свијећа;
 И уз које три хиљаде стоје
 Подгоричког дивног народа,
 Неко служи, неко пресеца поје
 А здравице лете на све стране
 У част Књаза и Зете простране.
 У то доба и свјетлост се јави
 Уз висока брда и главике
 На све стране око Подгорице,
 И Фундина бјеше засијала,
 Ђе је силна турска војска пала
 А на самом брду од Орљева
 На њем бјеше хиљада огњева.
 Би рекао то су воштанице
 Онијема јунацима славним
 Што падоше уз орљевске стране,
 На витешке и славне мегдане.
 Овог часа и ове вечери,
 Јавише се на плавоме небу
 Она слова српске штампарије,
 Која кажу и која говоре:
Сама слога Србина спасава!
 Кад се ово појави знамење,
 Поврх Зете српске колијевке,
 Тад се коло Бранково направи,
 Ах, дивно ли бјеше погледати!
 Кад је било ноћи о поноћи
 Тад кућама народ је пошао
 Јер се сјутра на Старчево креће.
 Кад у јутро зора зазорила,
 Чета се је мила поздравила

Са китицом варош Подгорицом,
 Па се зетском отиште равницом,
 Идућ даље кроз зетске равнице,
 Народне је свуд прате здравице.
 Кад је чета Српску походила,
 Ту се милом Богу помолила,
 У онојзи светој зетској цркви,
 У којој је владику Данила
 Турска војска била ухватила,
 Кад на вјеру дође да је свети,
 Турпи су га ту грозно мучили,
 Те је колац три дана носио,
 На коме би и живот свршио,
 Да га није Господ с плавог свода
 Сачувао откупом народа.

Овог часа и овога дана
 И сунце је јарко помрачало
 Тз је оно овој чети славној
 Сад овога пута приказало:
 Патње, муке, владике Данила,
 Што му овђе зададоше Турци
 Кад се чета Богу помолила,
 Ступите се она пут Плавнице,
 Уз веселе народне здравице,
 А онда је на Плавници била
 Јуна се је мало одморила,
 Па с' увезе на Блато у лађе,
 Које туна окићене нађе
 Које су са јунацима;
 Па је ето Блатом зеленијем
 Цјевајући гласом веселијем.
 У то стиже и лађа „Даница“,
 Која лети ка' на крила тица,
 Ђе се сада владика цетињски
 Ка' анђео на језеру јавља,
 Те путнике премиле поздравља
 Што долазе из простране Зете
 И даје им благослове свете.
 Уз њега су и два Руса били
 Преставници при Књажеву двору.
 Кад „Даница“ у својему крилу
 Овђе прими ову чету милу,
 Тада свети цетињски владика,
 Уз два руска мила представника
 И уз старца Павла Ровинскога
 Књижевника из братске Русије
 На језеру бијелога Скадра
 Књигу учи Цара Александра,
 Ђе у њојзи самодржац Руса
 Поздрав шаље Књазу и гостима
 И свијема милијем Србима.
 Тада многе сузе радоснице
 У језеро Скадарско падаху,

Којега је Србинова вила,
 Од жалосних суза направила
 Као што је Књаз-Пјесник казао
 У свом дјелу „Пјеснику и Вили“.
 Кад се сташе сузе радоснице
 Са језером од жалосних суза,
 Језеро се тада узбуркало
 И ка' да би сада шћело рећи:
 Да ће Српство нову славу стећи.
 Тад орлови ови овђе славни
 Запјеваше: „Боже Царја храни!“
 А „Даница“ носи их Књазјева
 Зеленијем блатом пут Старчева.
 Кад се лађа ка Старчеву јави,
 Силни народ туна је поздрави,
 Пошто се је чета изкрцала,
 Тада на гроб Божидарев оде
 Те сад одмах у овоме добу
 Помен њему учиње на гробу.
 Кад владика са свештенством сврши,
 Помен ови Вуковић војводи
 Што с' у китној Подгорици роди,
 Тада чета сједе за трпезу,
 Наздрављајућ' црногорском Кнезу.
 А пјевају кола на све стране
 Уз крајинска брда и мегдане.
 Пошто дочек сврши се и ови,
 Тад к' Ријечи лете соколови,
 Све по води на крила „Данице“
 Уз веселе народне здравице.
 Ал' да видиш што се сада збива,
 За Лесендром хиљада се скрива,
 Соколова ријечке нахије,
 Који стали бјеху у ђемије.
 Па када се појави „Даница“,
 С дивном четом веселога лица,
 Да оборе плотун из пушака
 Као оно противу Турака,
 Кад се негда тудијен кољаху.
 Кад се лађа са гостима јави,
 Хиљада је пушака поздрави,
 Из погаје скрај града Лесендра,
 А орли се зачудише сиви,
 Откле пламти ови огањ живи?
 Докле неко рече из дружине:
 „Ево на нас ударише Турци,
 Или мрки из горе хајдуци!“
 А други му тада одговара:
 „„Какви Турци и какви хајдуци,
 Да ударе на сред Горе Црне?
 Него оно Срби шемлук праве
 Ради вишег весеља и славе.““
 Боже мили на свему ти хвала!

Каква и сад радост је настала,
 Да је такве у свијету нема.
 Пушка пуца, лађа пролијеће,
 А од треске Лесендро се креће;
 А војници ријечке нахије,
 Сад по води лете у ђемије,
 Пролијећу околу „Данице“
 Додајући гостима здравице.
 Пошто дочек сврши се и ови,
 На Ријеку доше соколови,
 Чили, здрави, ка јуначи прави,
 У томе их и народ поздрави
 Са бурнијем и веселим гласом
 И другијем чаром и украсом.
 А здравице лете на све стране,
 Уза Србе и госте избране,
 Тад с' отиште чета на Лесковцу,
 Књазевоме свијетломе дворцу,
 Гдје је Свјетла Књагиња Милена
 Задобила име: „Опаситељка“.
 Кад је оно ка' божији анђел
 Избрцка двије Црногорке,
 Које не се бјеху утопиле
 Ријечи под градом Ободом.
 Тада чета се чета одморила
 У долове Књаза витешкога,
 У томе је и ноћ наступила.
 У Књажевој башти од цвијећа,
 У тој башти хиљада свијећа,
 Уз пунану софру постављену.
 Па сједоше орли за трпезу,
 Наздрављајућ' црногорском Кнезу
 И младоме орлу Књаз Данилу,
 Предсједнику свесрпскога славља.
 Пошто дочек сврши се и ови,
 Исте ноћи лете соколови
 На јуначко и српско Цетиње,
 У гнијездо славе и светиње.
 Када орли на Цетиње доше,
 Цетињане на окуп нађоше,
 Те и сада ори им се слава
 И народни жарик поздрав дава.
 Кад у јутро јутро освануло,
 Освануло и сунца грануло,
 Тад одоше соколови сиви,
 Да поздраве витешкога Књаза
 И Данила предсједника славља,
 И захвалу да им сад изреку
 На народном великом дочеку.
 Кад су били код славнога Књаза,
 Захвалу му чине соколови,
 Што су свуда ерпски дочекани
 Кроз државу кудијен су били,

NACIONALNA
 BIBLIOTEKA
 CRNE GORE

ЂУРЂЕ
 ЦРНОГОРЦИ

А Књажевићих дивно дочекује
Па им Соко љепо захваљује,
Што јуначки, славно и витешки
У илински мјесец доста тешки
Путовање издржаше своје,
Кад се чела од врућине зноје.

Тад кликнуше соколови сиви:
„Славни Књаже, Бог нека те живи!“

Отолен се чета упутила
До младога Нашљедник Данила
Те и њега весело поздравља
Као сјајног предједника славља;
А Данил их дивно дочекива,
Као прави соко птица сива,
А од свуда тад се заорило:

„Нека живи Нашљедник Данило!“

Тад одоше пут својега стана,
Јер је одмор био овог дана;
А кад нојца наступила тавна,
Онда иде ова чета славна
На преставу „Балканске Царице“
Те свијетле звијезде Данице.

Кад у јутро зора се појави
И Цетиње јуначко поздрави,
Мили гости крећу дому своме,
Захваљујућ' Књазу витешкоме,
И Даниду сипу његовоме
И његовој пијелој држави
На дочеку о тој српској слави.
Кад се сташе браћа руковати,
И грлити при овом растанку,
Ту проклињу свакојег Србина,
Који раздор и неслогу сије
У миломе јату Србадије;
А благослов ишту милом Богу,
За све оне који спају слогу
Да нам сија на српско огњиште.

Сад да сте ми здраво и весело
Срби браћо соколови сиви,
Здраво и ви српске кћери биле,
Што сте дивне ка' бијеле виле
И здраво нам и сви гости мили,
Што су српску славу походили
Амин Боже, вазда Те молимо!

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

БИЈЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

— Приложници — Војвода Но-
вица *Церовић* из Тушине, приложио је
парохијалној цркви Светога Велико-
мученика *Георгија*, два свијетњака за
душу својој сестри *Тонци*.

Преко попа *Филипа Вујовића* с
Комарна (?), при посљедњем завјештају
приложи *Маре Михаова* с Ријеке на
четири манастира у Црној Гори по
ф. 56, новч. 10 а. вр. и то: Цетињ-
скоме, Острошкоме, Косијеревскоме и
Белији Пиперској, за упокој своје душе.

Иво Андрић Калуђеровић с Очи-
нића, приложи један сребрни крст и
једно канџело од кивејског сребра хра-
му светога *Јована Крститељи* на Очи-
ниће, за душу своју, своје супруге
Крстиње и својега сина *Андрије*

Богдан Ристов трговац из Под-
горице, приложио је за своју и својех
душу *Свето-Успенском* храму мана-
стира, *Мораче* завјесу на царске двери,

и златоткане дарце за потир и чашу
причестну.

Хаџи *Перо Лазов Приблијевић* из
Побора, послао је на дар Улцињској
парохијалној цркви: чисте свилено-
плаветне материје један епитрахил, је-
дан појас, једне наруквнице, један фе-
лон, једне дарце за свету чашу и дис-
кос.

Милан Церовић приложио је јед-
но канџело од кивејског сребра, за ду-
шу својега оца *Илије* у парохијалној
цркви у Тушину.

Стојка и *Новка Шћепановића*,
приложиле су један златоткани фелон
цркви св. *Георгија* у селу Тимару, за
душу својој мајци *Ксенији*.

Божана, Стана, и Станица, три
сестре — пћери покојног *Рада То-
мића* из Тимара, — приложиле су
једно звоно у вредности 120 фиорина
храму свет. *Георгија* у селу Тимару, за
душу своме оцу *Раду*.

ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ.

Кад баш никако непримамо вијести из наших домаћих школа — премда смо то и усмено и писмено у више и више наврата код дотичних мјеста најтоплије препоручивали — одлучили смо се ову рубрику „ШКОЛСКЕ БИЉЕШКЕ“ попуњават прештампавањем или и преваћањем таквих биљезака из друге наших или и туђих часописа, све док домаћих не будемо имали. — Ево почимамо са неколике биљешке које смо нашли у II. свески биоградског „УЧИТЕЉА“ за октобар тек 1893 год :

Школовање у Аустралији (статистички податци.) Аустралија колонија *Викторија*, која је 1835 г. имала само 35 људи — становника, сад своје насеље рачуна више од једног милиона. Школовање је тамо обавезно и бесплатно. Од 6 до 13 година деца су обавезана посјећивати школу. Државних школа од 1711 у 1889 г. порастао је до 1889 год. на 2062 школе. Сјем редовних школа постоје и вечерње школе за одрасле. За награду и стипендију особито даровитих ученика, даје се од 300—1000 дин.

По статистичким подацима, 1890 год. у Викторији било је 2284 *нећелне школе* са 143.570 ученика и 17.983 учитеља, које највише издржавају разне религиозне секте, којих има до 24. Што се тиче стручног образовања, за њега постоје 5 *трговачко-занимљивих школа*, које потпуно или у неколико издржава држава. У 29 *цртачких школа* обучава се 2.000 ученика цртању и геометрији. Код већине таквих школа постоје вечерњи курсеви за раднике. Даље, за припрему цртачких школа постоје 4 школе. У Мелбурну основана је *академија радничка*, на коју је једно лице приложило 150.000 дин., а сами радници дали су 100.000 дин. Мелбуршки грађани 60.000 дин. а на њено издржавање 1888 год. држава је дала 300.000 дин. У цијелој Викторији има 380

народних библиотека.

Јапански Императорски универзитет. И преко обичног нашег мишљења о издржљивости и способностима азијатских народа, јапанска држава изненађује сад Јевропејце својим културним успјесима. По прегледу још 1882 год. у Јапану било је 28.908 оен. школа са 2,616.880 ученика, од којих је само 733.690 ученица. Виших школа било је 173 с 12.315 слушалаца. После преживјелих важних политичких промјена, Јапан сад располаже врло добрим императорским универзитетом у престоници Токију. Велику част Јапанцима доприноси и то, што код њих у просвјетним питањима знатну улогу играју личне иницијативе. Поједина друштва и заводи много су помогли да се овај универзитет подигне. Професори овог универзитета по нивоу спреми равни су професорима азијатских европских универзитета а већина њих и јесу Јевропљани. Сјем ове императорског универзитета има још један раније подигнут.

Државни универзитети у Инглиској зову се јавна предавања која се одржавају за вријеме школског одмора, професори трију универзитета: Лондонског, Камбриџског и Оксфордског на захтјев грађана, у три разна краја Инглиске. Предавања се у најпријед објављују нарочитим програмом. Професори који иду на та предавања добивају за трошак и подвоз из касе свог универзитета преко 1300 дин. сваки, а и слушаоци плаћају нешто мало. После свршених предавања слушаоци добивају штампана та предавања, да их и читањем проуче.

Ова уставова постоји већ 7 год. и зато вријеме постала је врло популарна. Врло велики број грађана, а нарочито женскиња и фабричких радника, долазе на та предавања. То се види из прошло-годишње статистике. На 430 предавања било је преко 60.000 слушалаца. Слушаоци најрадије слушају и захтјевају предавања из народне економије и природних наука, а мање из историје и књижевности.

КЊИЖЕВНОСТ.

Примили смо :

— „Орао,“ велики илустровани календар за годину 1894. која је проста, има 365 дана. Уз сарадњу ерпскијех књижевника уређује **Стеван В. Поповић**. Година двадесета. Цијена је 1 круна (50 новчића) или 1 динар. У Новом Саду. Издање и штампа **А. Поповића**. 1893.“ — И ове године, као и вазда, „Орао“ се отличује богатим садржајем и колекцијом одабранијех слика, које су попријехне краткијем биографичким цртама сваке поједине личности. На челу му је слика **Јована Бошковића**, која се може за оквир употребити. — И без наше препоруке „Орао“ се и сам собом препоручује ерпској публици, којој је он од давна времена тако омиљно, да га сваки једва дочека у рукама имати. А! и пак ми по својој дужности „Орао“ живо препоручујемо: **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА СРПНЕ ГОРЕ ДУРЂЕ СРНОЈЕМИС** набави, ваћи ће у њему дијелце забаве и зреле поуке; а опет ће се узнемати и са изврснијем сликарством (од врједнијех књижевника, и умјетника а особито са сликом покретача овогодишње велезнамените **Ободске** прославе. Живио нам наш чувени чика **Стево!**

Налазимо у „Гласнику правос. далм. истр. Епар.“ сљедећу књижевну биљешку: — „Мило нам је јавити, да је прота г. **Манојло Грбић** зготовио и *шрећу* књигу својега ваљаног дјела **Карловачко владичанство**, и да је та књига већ и штампана. У овој се књизи говори о добу од 1774. до 1824. године, то јест, до владике **Лукијана Мушицког**. Уважени писац обећава, да ће придати и наштампати још и четврту књигу, те ће тијем бити изложена сва историја Карловачког владичанства. Цијена је овој трећој књизи 1 фор. 50 новч. — Нослије свега онога, што је у похвалу ове књижевне радње г. прота Грбића казала штампа, ми сматрамо сувишнијем и ријечи казати; него препоручујемо само свакоме који може, да набави ово дјело, као једино

добро, које је изашло у опће по петорији наше цркве у нашијем крајевима.“

— Посебним огласом јавља нам се, да је изишла из штампе „**Рачуница**“ за I. разред Гимназије и Реалке написао **Мих. Михајловић**. Цијена 1 динар 50. п. дин., проценат 25% за готов новац Београд 1893. Књижара **Велимира Валожика**.

— По жељи дотичнијех славнијех Редакција, доносимо сљедеће књижевне Огласе, и то само за један пут, пошто нам посве узани простор нашега листа иначе не допушта.

ОБЪ ИЗДАНИ ЖУРНАЛА ВЪРА И РАЗУМЪ

Въ 1894 году.

Изданіе богословско-философскаго журнала „Вѣра и Разумъ“ будетъ продолжаемо въ 1894 году по прежней программѣ. Журналъ, какъ и прежде, будетъ состоять изъ трѣхъ отдѣловъ: 1) Церковнаго, 2) Философскаго и 3) Листка для Харьковской епархіи.

Журналъ выходитъ отдѣльными книжками два раза въ мѣсяць, по девяти и болѣе печатныхъ листовъ въ каждой книжкѣ, т. е. годовое изданіе журнала состоитъ изъ 24 выпусковъ съ текстомъ богословско-философскаго содержанія до 220 и болѣе печатаныхъ листовъ.

Цѣна за готовое изданіе внутри Россіи 10 р., а за границу 12 р., съ пересылкою.

Разсрочка въ уплатѣ денегъ не допускается.

Подписка принимается: въ Харьковѣ: въ Редакціи журнала „Вѣра и Разумъ“ при Харьковской духовной Семинаріи, при свѣчной лавкѣ Харьковского Покровскаго монастыря, въ Харьковской конторѣ „Новаго Времени,“ во свѣхъ остальныхъ книжныхъ магазинахъ г. Харькова и въ Конторѣ „Харьковскихъ Губернскихъ Вѣдомостей,“ въ Москвѣ; въ конторѣ **Н. Печковской**, Петровскія линіи, контора **В. Гиляровскаго**, Сто-

лѣшниковъ переулкъ, д. Корзинкина; въ Петербургѣ: въ книжномъ магазинѣ г. Тузова, Садовая, дом N-о 16. Въ остальныхъ городахъ Имперіи подписка на журналъ принимается во всѣхъ извѣстныхъ книжныхъ магазинахъ и во всѣхъ конторахъ „Новаго Времени.“

Въ Редаціи журнала „Вѣра и Разумъ“ можно получать полныя экземпляры ея изданія за прошлые 1884 — 1889 годы включительно по уменьшенной цѣнѣ, именно по 7. р. за каждый годъ; по 8 руб. за 1890 г., и по 9 р. за 1891 и 1892 годы.

Лицамъ же, выписывающимъ журнала за всѣ означенные годы, журналъ можетъ быть уступленъ за 60 р. съ пересылкою.

Кромѣ того въ Редаціи продаются слѣдующія книги:

1. „Живое Слово.“ Сочиненіе пресвященнаго Амвросія. Цѣна 50 к. съ пересылкою.

2. „Древніе и современные софисты“ Сочиненіе Т. Ф. Бренна. Съ французскаго перевелъ Яковъ Новицкій. Цѣна 1 р.

3. Справедливы ли обвиненія, взводимыя графомъ Львовымъ Толстымъ на православную Церковь въ его сочиненіи „Церковь и государство?“ Сочиненіе А. Рождествина. Цѣна 60 к. съ пересылкою.

—
ПРИ РЕДАКЦИИ

ДУШЕПОЛЕЗНАГО ЧТЕНІЯ,

также въ Складѣ духовно-нравственныхъ книгъ въ Москвѣ, и у книгопродавца Тузова, въ Петербургѣ, продаются:

1) Толкованіе на пареміи изъ книгъ пророковъ: Іереміи, Іезекииля, Даниила, Іоидя, Іоны, Михея, Софоніи, Захаріи и Малахіи. Епископа Виссаріона. 1892. Ц. 80 коп., съ пер. 1 р.

2) Толкованіе на пареміи изъ книги пророка Ісаіи. Епископа Виссаріона. Ц. 1 р. 30 к., съ пер. 1 р. 50 к.

3) Голосъ пастыря, Епископа Виссаріона. 1893. Ц. 1 р. съ перес. 1 руб. 20 к.

4) О расколѣ и по поводу раскола. Семнадцать проповѣдей. Епископа Виссаріона. Ц. 80 к., съ пересылкой 1 руб.

5) Уроки покаянія въ великомъ канонѣ св. Андрея Критскаго, заимствованные изъ библейскихъ сказаній. Епископа Виссаріона. Второе изданіе 1891 г. Ц. 1 р. 30 к., съ пер. 1 р. 50 к.

6) Обзорѣніе употребительнѣйшихъ церковныхъ молитвъ. Изданіе третье, исправленное. Епископа Виссаріона. Ц. 50 к., съ пер. 65 к.

7) Толкованіе на литургію по чину св. оанна Златоустаго и св. Василія Великаго. Прот. В. Нечаева. Третье изданіе. Цѣна 80 к., съ пересылкой 1 р.

8) Сборникъ для любителей духовнаго чтенія, изданный по случаю двадцатипятилѣтняго юбилея „Душеполезнаго Чтенія“, Прот. В. Нечаева, съ портретомъ автора. Ц. 80 к., съ пер. 2 р.

9) Очерки христіанской жизни. Второе изданіе, 1855. Прот. В. Нечаева. Цѣна 80 к., съ перес. 1 р.

10) Черты христіанскаго ученія. Прот. В. Нечаева. Цѣна 1 р., съ перес. 1 р. 20 к.

11) Духовная пища. Сборникъ для религіознаго чтенія. Епископа Виссаріона. 1891 г. Цѣна 1 р., съ перес. 1 р. 20 к.

12) Расколы первыхъ вѣковъ христіанства. Монтанізмъ, новаціанство, донатизмъ и вліяніе ихъ на раскрытіе ученія о Церкви. Исслѣдованіе Д. Каспцына. Выпускъ первый. 1—215 стр. 1889 г. Цѣна 1 р. съ пересылкой 1 р. 20 к.

13) Христіанскіе уроки. Епископа Виссаріона. Второе изданіе. Цѣна 1 р. съ пер. 1 р. 20 к.

14) Сборникъ для назидательнаго чтенія. Епископа Виссаріона. Второе изданіе. Ц. 1 р. съ пер. 1 р. 20 к.

15) Духовный свѣтъ. Епископа Виссариона. Второе издание. Цѣна 1 р. 20 к. съ перес. 1 р. 30 к.

16) О вечернѣ. Два публичныхъ чтенія. Епископа Виссариона. Изд. 1891 г. Ц. 30 к., с пер. 35 к.

17) Изъясненіе молитвы Господней. Епископа Виссариона. Ц. 15 к.

(За книжице преосвещенога епископа Виссариона наши читатели већ знају по објави и по пријеводима истихъ книжица, које се у „Просвјети“ штапају под насловом: „Орисы хришћанског живота;“ зато изостављамо овде оно, што смо већ једанпут о тим книжицама огласили.)

Всѣ экземпляры „Душеполезнаго Чтенія“ за 1891 годъ, разоицись, и потому требованія „Душенол. Чтенія“ за этотъ годъ не могутъ быть удовлетворены.

Въ редакціи имѣются немногіе полныя экземпляры „Душеполезнаго Чтенія“ за 1890, 1892 и 1893 годы. Цѣна прежняя: за 12 книжекъ безъ доставки 3 р. 50 к., а съ доставкой по пересылкой въ Россію 4 р., за границу цѣй 5 р.

Оставшіеся неразобранными полныя экземпляры Душеполезнаго Чтенія за старыя годы продаются по пониженнымъ цѣнамъ, именно за 1864, 1865 и 1878 годы продаются въ Редакціи по 1 р. 50 к. за экз., за 1870, 1872, 1873, 1877, 1880, 1882, 1883, 1885, 1886, 1887, 1888 и 1889 по 2 р. 50 к. На пересылку предлагается по разстоянію за 5 фунтовъ 12-ти книжекъ каждаго года.

Нова књига. Као XXXIII издање Чупићеве Задужбине изашло је на свијет моје ново дјело **Срби и Турци XIV и XV вијека**. Историјске студије о првим борбама с најездом турском прије и послје боја на Косову. Предмет је овога дјела познати историјски двобој међу Србима и Турцима у XIV вијеку, око великог питања хришћанске или муслиманске владе над Балканским Полуострвом и над српским земљама. У томе је двобоју хри-

шћанска и српска ствар с почетком XV вијека остала коначно побјеђена. Али је у нашем вијеку борба обновљена, и пошто је она само отпочета, излазио сам да је за сувремене народне задатке, који треба да су свакоме родољубу пред очима, врло потребно да се што тачније испитају и што љепше представе узроци и догађаји, који су државне творевине српскога народа у краљевини и царевини Немалпћа зауслили турским ропством и рушевинама. Зато сам изабрао из оновремених историјскијех појава политичку страну тога турско-српског двобоја, и старао сам се, да је, под што пунијом свјетлошћу, испитам и представим од почетка, па до посљедњих догађаја, у којима смо ми Срби самостално радили, до посљедних тренутака, у којима је имало могућности да се још онда поправи оно што је догађајима изгубљено.

Књига се дијели на приступ, три посљедње главе и завршетак. Почиње се од првог епоха главних епоха Балканског Полуострва у средњевјековној историји, еписује се по том малаксавање и слаоост Византијског Царства у посљедњем вијеку, и поступно јачање и ширење с једне стране Турскога Царства у Малој Азији, а с друге стране српске државе на Балканском Полуострву. За тим се прелази на почетак борбе међу муслиманским и хришћанским народностима о владу над Балканским Полуострвом, на прелазад и настајење Турака на јевропској страни и на оснивање и поступно ширење турске владавине на Балканском Полуострву с узроцима који су тај појав потпомагали и олакшавали. Нарочит је поглед бачен на судбину српске државе цара Стефана Душана послје смрти цареве њ на политичке правце, који су, послје тога догађаја, на разним странама Душанова царства завадали. Ширење турске владавине и оснивање новог муслиманског царства на Балканском Полуострву обиљежено је у српској историји бојевима на Марици од 1431 и на Косову од 1389. Бој на Марици разријешен је у овој

књизи са свом могућном опширношћу по узроцима и посљедицама. Посљедице боја на Косову и српска политика у разним промјенама од боја на Косову до боја на Ангори, размотрене су е нарочитом пажњом. Боју на Ангори (од 1402) и његовим посљедицама у српској политичкој историји поклоњена је такође велика пажња, и те су посљедице описане у потпуној опширности. Ондје, гдје се у турску корист свршавају посљедине боја на Ангори, године 1413, с утврђењем султана Мехмеда на престолу у Дренопољу, управо с новим и коначним утврђењем Турске Царевине на Балканском Полуострву, свршава се и ова књига, јер, по свједочанству потоње историје, тим догађајем једанпут за свагда престаје могућност како правог васпостављења тако и даљег опстанка старе српске државе. Од тада је она могла још само у обамирању животарити и напрезати се без успјеха. Књига је завршена општим прегледом главних узрока који су тада довели до турску побједу а хришћанску на Балканском Полуострву.

Књига износи 25 табака (близу 400 страна) на великој осмини, и штампана је на лијепој хартији. Цијена јој је 3·50 динара у меким, а 4·50 у тврдим корицама за Србију, а 3·50 круне у меким а 4·50 у тврдим корицама за купце изван Србије.

Главна распродаја за Биоград и Србију повјерена је трговини Јевте М. Павловића и Компаније у кнез-Михаиловој улици. Та ће трговина продавати књиге како свима осталим књижевцима, тако и препродавцима.

У Аустро-Угарској повјерена је продаја књижарницама браће Јовановића у Панчеву, Јове Карамата у Земуну, Арсе Пајевића у Новом Саду и Дионичке Тискаре у Загребу.

Ко са стране о свом трошку мени пошље новце за једну или више књига, ја ћу се постарати да му се књига о мом трошку одмах пошље. Ко би послао новце за више уписника, дајем њему књигу или новац за њу на сваким седам уписника. Али молим сва-

кога да ми нарудбине без новаца и не шаље. Пошто без уписа у многе крајеве књига ни дошла не би, молим пријатеље књижевности да се о упису, колико се гдје може, постарају.

Биоград, 6 октобра 1893.

Стојан Новаковић.

Напомена. Има још на продају мога превода „Србије и Турске у деветнаестом вијеку, од Леополда Ранка“ који је прошле године изашао помоћу задужбине Илије М. Коларца. Цијена је тој књизи 4·50 динара или круне.

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

— „Глас Црногорца“ доноси у свом овогодишњем 44 броју ову врло важну објаву:

„До три године — 1896 — навршују се два вијека од како је дошле на владу Црне Горе први Петровић-Ђекош, славни Господар-Митрополит Данило I.

Загодарна Црна Гора хоће да прослави ову знамениту двјестогодишњицу на достојан начин; а да остави и потомству трина спомена своје благодарења, ондје се расписују шљедеће награде:

1. Ко напише најбољу историју Црне Горе од како њом влада кућа Петровић-Ђекоша до данас добиће награду од 1000 талијера;

2. Који југословенски умјетник поднесе најбољи нацрт споменика, који се том приликом има открити на Цетињу Господару-Митрополиту Данилу, добиће 150 талијера; други нацрт добиће 50 талијера.

Награде ће се раздијелити на основу оцјене познатијех стручњака у словенству, који ће за то бити умољени; због тога нацрти споменика треба да буду поднешени на оцјену најдаље до Турђева дана 1895 а историја најдаље до конца 1895 год.“

Ми се од свега срца радујемо овој велеважној објави, и позорним чинимо особито вјештака Рендића, да се својски заузме около израде нацрта за вишеречени споменик. Препоручу-

јемо му да проучи добро „Горски Вијенац“ и „Историју Милаковићеву,“ пријед но почне посао. У првом ће наћи дивнијех епизода за декорације главне слике; а друга ће га упознати са јуначким оснивачем славне Петровић-Његошеве династије. Овом би радњом умјетник Рендић и увеличао свој глас и лијепе приврједи стекао. Ваљда њега неће застрашити никакво надијечање. —

— По париградском листу „Сабак“ више нашијех новина доносе вијест, да је свети Синод цариградске патријаршије рјешио, да се освује Милешевска епископија за Новопазарски сандак у Старој Србији, са столицом у Пљевљима. Кроз то Црна Гора имала би у најближем сусједству ову нову српску епископију. Са срећом!

— Читамо у „Босанској Вили“ броју 20:

„У руском часопису „Руска мисао“, а у руској енциклопедији је врло интересна студија Бољшева о Куртнаја о Словенима у Италији.

„Шездесетогодишњица. Наша браћа Лужички Срби прославили су шездесетогодишњицу рођења и четрдесетогодишњицу књижевног рада свога значајнога књижевника и пресједника „Матице Српске“ Михајла Хорника. Он је рођен у Горњој Лужици, а школе је свршио у Прагу. Као свештеник служио је у Будимину од 1871—1891. Он је прави будилац Лужичких Срба, што му тврде и његови непријатељи. Прави књижевни рад његов почиње од 1856, према је и до тада доста писао. Особито је зналац словенских језика. Био је сарадник Ригеровом „Научном рјечнику“ и Јединковом „Рјечнику“. Уређивао је књижевни лист „Лужичан“, основао је друштво св. Ђирила и Метода и уређивао друштвени лист. Од 1884 изабран је за пресједника матице и уређује њен часопис. Написао је и издао школске читанке и историју српског народа. Нека га Бог поживи

још дуго на дику и корист рођене нам браће по крви и имену!

„Словачка гимназија. Како наша браћа Словаци не имадоше до сада никаква средњег завода, у коме би се предавало на словачком језику — живо устадоше да од прилога отворе словачку гимназију у Турч. Св. Мартину. До сада су скупили у фонд гимназијски око 70.000 фор. те ове јесени већ хоће да отворе гимназију.“

— Читуља. Српски народ оплакује свог чувеног добротвора и мужа Хадн Павла п. Риђицког Скрибешанског, који се престајиво у Грацу у својој 88 години. У дубокијем годинама путовао је много по Сјеверу, Палестини и Мисиру. Долазио је не давно и у Црну Гору. У свом властелинском мјесту оградно је цркву, која га је запала 30.000 фор. Био је учитељем пок. Александра плем. Наке, те је исти по његовом настојању оставио фонд од 5000 ф. за награду рускијех књижевнијех умотвора, која је главница дослед нарасла до 20,000 фор. Његов је гојенац на науци био познати пок. Корнилије Штанковић. Покопан је привремено у мјесном Градском гробљу; а потом ће се пренијети у породичну гробницу Мокринску у Банату — Бог му његову лијепу душу примио и у свом је недру вјечно упокојио! —

— У Петрограду преминуо је дана 6 прошлог новембра гласовити руски композитор Петар Илија Чајковски од азијатске колере. — Осим многијех симфонија и великог мноштва рускијех народнијех пјесама, сложио је још седам Опера, између којих „Оњегин“ му је на највећем гласу. — Смрт је његова велики губитак за руску гласбу, којој је он углед на високо подигао и код осталијех културнијех народа. Душа му се у рају веселила, као што се је веселио народ руски мелодијама његове музикалне вјештине!

— И Пољацима је немилу смрт уграбила великога сликара Жана Ма-

тејка. Он се броји међу сликаре првога реда. Сликао је у велико и понајвише призоре из домаћијех пољскијех догађаја. Најзнаменитија му је слика „Лубелска унија.“ Био је веома марљив у истраживању и проучавању домаћијех летописа и разнијех ношња. Лица је до куда погађао; а како је био кратковид, није најсретнији био у перспективи. Учио се је код Луцкијевића (Luszkiewicza,) и намерио за никакав приговор, остао је вијеран старој учитељевој школи. Био је и управитељем умјетничке Академије у Лавову. — Русе је мрзео; али је то традиционална мана његовога племена. — Бог и њему лијепо и врлу умјетничку душу помиловао! —

ОТНИСИ И ПОРУКЕ.

— Гос. Ненаду у...? — Умјетне пјесме само онда примамо кад су написане велике и вриједне, да их наша „Просвјета“ усвојити може; али љубавне пјесме не примамо никако — Жао нам је, вјерује, што смо ниткоме задовољити и објелоданити ову искру ваше младе љубавнице лире; да смо иком другом сличан уступак учинили: доиста бих га и вама учинили, да вас одма не одбијемо првог пута што сте нам се пјесмом јавили. — У интересу пак нашега умјетнога пјесништва, ми ћемо вам овде неколике ријечи припоменути, које нам немојте ни пошто у ало уписати. — Нас, поред свега осталога, ни мало не задовољавају ваши стихови по туђој метрици израђени. Или ичије пјесништво, или наше народно пјесништво има за стихове таквијех властитијех ритма, који су не само разнолики но и посве дивни; а удешени су управ према природи нашега језика. — Узимањем туђијех мјера икодимом, не само извренијем облицима свога језика: него тијем грдимом и скоро уништујемо ону слатку благозвучност (хармонију) која влада у пјесми, кад је она састављена природнијем метром. — Наша пјесма по туђој мјери састављена наличи више на њеку прову и губи понајљепше своје нијансе, без којих је поезија као ружа лишена својијех најљепшијех цупољака. — Вара се сваки, који мисли, да се у народнијем метрима не могу изравити високе и полетне мисли и осјећаји. — Да буде Данта застрашила слична помисао; не би он никада талијанскоме језику прибавио ону непроцијењену важност, која му је проистекла из његове „Божанствене комедије.“ — *La divina Commedia.* — А тако и исто Петрарка, да се не буде зарана трсио латинштинѣ и написао неколике стотине сво-

јијех неумрлијех „Сонета“ у — онда тако аваном — простом талијанском језику (*lingua volgare*), — покрај све његове „Африке“, написане класичном латинштиниом, — не би се данас ни знало ва његово име, као да га никад није ни било на свијету. — Зато би смо ми најевесрдније препоручили нашијем младијем пјесницима, да се при састављању пјесамā не поводе за туђинштиниом; него да се тврдо држе форме својих народних стихова: а само нека настоје, свестрано и обилно проучавајући такове народне облике, да их вјештиниом своје умјетности усаврше и дотјерају до тога свега, што би год нашли, да се у њима усавршити и дотјерати може. Огледа за таково поступање имамо код Пушкина и особито код Лермонтова, који су, држећи се тога правца, створили праву руску поезију. А сличан се је преврат догодио и у пјесништву готово код свијех другијех народа. — Нека се и наши пјесници држе тог правца, да ће се и наше умјетно пјесништво препородити помоћу нашијех Данта и Петрарка, нашијех Пушкина и Лермонтова, и нашијех Байрона и Хајнеа; и нек се чврсто држе оне народне пословице: „Недај свога за живота твога;“ јер напуштајмо данас једно — сутра друго: рапордићемо и и поставићемо све, — али не своји. — До видокопа његовог срећом...! За остало нек буде пошто.

— Преч. Г. Фил. Рад. протд. на Цет. — Примили смо и лијепу вам хвала! — Одговорили смо до другога пута, јер овај пут нећемо више одговарати. — Простраствујте на многоја! —

— Госп. М. Бош. у Бол. — Примили смо и употрѣбићемо, што пријед узможемо. — Остајте ни с добром срећом! —

— Госп. Н. М. С. на Ц. — Посве су ситне ствари за „Просвјету;“ јер би се рекло, да су преведене из некаква малог Катихизиса, а не из повећег дјела. Заузмите се околу каква озбиљнијег рада; јер, као што видите, „Просвјета“ и тако има баш извренијех пријевода са рускога језика, а у осталом Бог ви био у помоћи! —

— Госп. Рис. Јов. Обо. у Мос. — Нисали смо нашој Администрацији на Петине да вам испуни жељу у колико се тиче „Просвјете;“ а што се тиче Сундечићева „Уздарја А. Старчевићу“ немамо више ни цигле једне књижице. — Хвала ви на заузетности вашој. Драги вас Бог помогао и у помоћи вам био. —

— Преч. Госп. Јов. Исп. у Заг. — Примили смо све у потпуноме реду. Од срца вам хвала на толиком вашем похвалном и управ благословљеном труду. Бог вам драги стотруко паспорио. Међугим бићете и ви примили потоње писмо од нашега уредника, у којему вам је све остало објашњено. — Кад се стану, ако Бог-да, ваши пријеводи у посебне књижице препечатавати, све ће се онако учинити, што вама буде најповољније. — Да

сте ни здраво и весело, на дику православне цркве и на корист српскога народа!

— **Slavnom Uredništvu „Danice“ u Pittsburgh Pa. u Americi.** Писали смо већ нашој Администрацији на Цетиње, да одма пошаље нашу овогодишњу „Просвјету,“ — која почима од 1. прошастог новембра по стар.; — у замјену наше „Danice.“ И ми имамо доста посла около нашег листа, те вам само зато не можемо обећати наше сурадничество; али као што је било у „Просвјети“ за I. год 1892. и 93. доста занимивијех чланака од опћег народног (Српског и Хрвацког) интереса: тако ће ако Бог да здравља бити сличнијех чланака и у „Просвјети,“ која је помоћу Божијом ступила и у своју II. годину: па ћемо се ми особито радувати, ако ви такове чланке будете прештампавали у ваше цијењено подгојче. — А ако желите, (као што кажете) наш савјет чути: ми би вас именом Божијим заклели, да не преносите наше невоље и трзавице одовуда, у тамошњи предалеки туђи свијет, гдје се ваши интереси — били ви које-му-драго словенске народности — садрже у раду и у *узајамном пошломатану.* Ово је за вас све, (који сте се тамо населили,) прво и погла-

вито питање; или још боље само животно ваше питање. Политичке трзавице не могу него помутити вас, расцјепкати и до зла бога ослабити. Оне и нас овамо доста грдно упропашћују, слабе и понајбржим правцем у пропаст воде; и ако нам сам Господ Бог у помоћ не притече, нећемо ни сами знати како ћемо обрнити. — Зато, ми ћемо вам с великим ап. Павлом довикнути: „Цепуните нашу радост, да једно мислите, једну љубав имате, јединодушни и јединомислени.“ Ништа не чините уз пр- или за празну славу; само позивношћу чините један другога већег од себе. Не гледајте сваки за своје, него и другијех (Фил. гл. III. „сх. 2. до 5.) Све чините без *вике и премишљања* (Пет. „сх. 14.“ — Не угледајте се ви на наше овамошње шовинизме, утопије забашуривања, недозрелости, клевете, осваде, пустословља, омразе и поганства; него будите ви нами зрцало свакога људства и сваке грађанске врлине, као слободни грађани у слободној и напредној земљи. — То је ваша задаћа:... испуните је, па ћете и себи и нами од непроцијењене користи бити. —

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ЂУРЂЕ
CRNOJEVIĆ